

SLOVAN

Mesečnik za književnost,
umetnost in prosveto

1902-3

VSEBINA:

Rikard Jakopič: Anton Ažbe	105
Alojzij Gradnik: Na maskaradi Hrizanteme	107 108
Ivo Šorli: Hic Rhodus!	110
A. Aškerc: Kraljevič Marko	115
Iv. Franke: Slovenska umetnost	115
Bojan: Na plesu	119
A. Sever: Jesenski večer	120
Jos. Jeranov: Žrtve zlata	122
Zb. Rusin: V tožnem trenutku	126

Listek. 127

Književnost: A. Aškerc: Balade in romance. — † Aleksandro Jos. Murn: Poezije in romance. — Izdanja družbe sv. Cirila in Metoda. — Ročni kažipot po Goriškem, Trstu in Ljubljani in koledar za navadno leto 1903. — Knjige „Matiče Hrvatske“ za l. 1902. — Májky v žitě: Gabriela Preisova. — Petdesetletnica Jaroslava Vrchlickega. — Dvajset let poljske književnosti. — Maloruske novele. — L. Melšin. — Ruskaja biblioteka. — „Lettres a Françoise“.

Gledališče in glasba: Slovenska drama. — Slovenska opera. — „Pikova dama“. — Maksim Gorkij. — Vstajenje. — Sudermannov „Johannes“. — Gustav Modena. — Drugi koncert „Glasbene Matiče“. — Gorenjski slavček.

Umetnost: „Ljubljana“ gdč. Ivane Kobilčeve. — „Máj“, Emanuel Krescencij Liška. — Mark M. Antokolskij.

Tehnika: Das Riesenthor zu St. Stefan in Wien. — Červenkov „fotofonograf“. — Jan Szcapanikowov pristoj za odvrčanje kolkije dveh vlakov. — Dr. Auerjeva elektriška luč.

Raznoterosti: Dvestoletnica ruskega časopisa. — Vseslovenska, umetniško-obrtna razstava v Peterburgu leta 1904. — Mednarodna razstava zgodovinskih in sočasnih oblek. — † Krafft-Ebing. — Preosnova srednjega šolstva na Francoskem. — „Žensko vprašanje itd.“

Naše slike: H. Buchner: Šampanjec. — S. Magolič: Celjski grad. — Ažbetov atelier. — Portret: A. Ažbe. — Beneš Knüpfner: Rusulka. — H. Siemiradzki: Umetnost in življenje. — O. Iveković: Milena. — F. Pavačić: Večer na močvirju kraj Rima. — M. M. Antokolskij: „Mefisto“. — H. Mankart: P. P. Rubens. — Antokolskij pri delu. — F. Berneker: Boj za ribo.

Leto 1.

IZ ŠAHOVSKEGA SVETA.

Monte Carlo. Dne 9. februarja se je začel veliki mejnarodni šahovski turnir, katerega se vdeležujejo sledeči mojstri: Marco, Schlechter z Dunaja; Wolf iz Jägerndorfa; Maroczy iz Budapešte; Mason, Teichmann iz Angleškega; Moreau, Taubenhauz iz Francoskega; Marshall, Pillsbury iz Amerike; Albin, Mieses, dr. Tarrasch iz Nemškega; Reggio iz Italije. Prvo darilo znaša 4500 frankov in umetnina, drugo pa 2500 frankov. Med ostale igralce se pa razdeli svota 7500 frankov po številu dobljenih partij. Vrh tega so ustanovili darila za najlepše partije: Capt. Beaumont, prof. Rice, knez Dadijan Mingrelski, baron Rothschild. Vsak igralec igra z vsakim po dve partiji, remis šteje 1/2. Stanje turnirja dne 21. febr. (10. igranje): Teichmann 7 1/2, Pillsbury (i) 7, Marco 6 1/2, Mieses, Schlechter, Tarrasch po 6, Maroczy (i), Mason 5 1/2, Taubenhauz, Wolf po 4 1/2, Albin 4, Marshall (i), Reggio (0) po 2 1/2, Moreau 0. (Številka v oklepaju znači, da izid dotičnega števila partij še ni znan.) Natančneje stanje kaže naslednja tabela:

	Albin	Marco	Maroczy	Marshall	Mason	Mieses	Moreau	Pillsbury	Reggio	Schlechter	Tarrasch	Taubenhauz	Teichmann	Wolf
Albin	—	1/2	1	1/2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Marco	1/2	—	0	1	1/2			0	1	1/2	1	1		1
Maroczy		1	—		1	1	1			1/2	1/2	0	1/2	0
Marshall	0	0		—	0	0		1		1	0	1/2	0	
Mason	1/2	1/2	0	1	—	0	1		1	0	1/2	1		
Mieses	0	0	1	1	—	1		1/2	1/2		1	0	1	
Moreau	0	0	0	0	—	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pillsbury	1	1	0				1	—	1	1	1/2	1/2		1
Reggio		0		0	1/2	1	0	—	0	0			0	1
Schlechter	1	1/2	1/2	0	1/2	1	0	1	—	1	1/2			
Tarrasch	1	0	1/2	1	1			1/2	1	0	—		0	1
Taubenhauz	1	0	1	1/2	0	1	1/2	1/2				—	0	0
Teichmann	1	1/2	1/2	0	1	1		1		1	1	—	1/2	
Wolf		0	1	1	0	1	0	0		0	1	1/2	—	

Šahova partija s pomočjo brezžičnega telegrafa. Iz New Yorka se poroča: Istega dne, ko je bila predana prva brezžična brzojavka iz Zedinjenih držav na Angleško, 18. m. m., se je igrala tudi prva šahova partija z brezžičnim telegrafom med igralci, ki so se nahajali deloma na ameriskem parniku „Philadelphia“, deloma na angleškem „Lucania“. S pomočjo Marconijevega aparata „Lucanije“ so vprašali 19 milj oddaljeno „Philadelphijo“, je-li hoče igrati šahovo partijo. Dva

močna šahovca, Caldwell iz Chicage in Weiss iz New Yorka sta sprejela poziv Angležev ter jih tekom 3 ur premagala. Mej igro sta parnika nadaljevala svojo vožnjo ter prihodnjega dne dospela v New York.

Partija št. 4. Ogrska partija. Igrana v Ljubljani, 23. jan. 1903.

Beli: Henrik Pfeifer. — Črni: S. R. Wolf z Dunaja.

1. e2 — e4	e7 — e5	29. Se4 — f6 †	Kg8 — h8
2. Sg1 — f3	Sb8 — c6	30. h5 : g6	f7 : g6 ⁵
3. Lf1 — c4	Lf8 — e7	31. Tg1 — h1	Ta8 — a1 †
4. d2 — d4	d7 — d6	32. Lg5 — c1	Dc7 — f7 ⁶
5. Sb1 — c3	Sg8 — f6	33. Th1 : h7 †	Df7 : h7
6. Lc1 — e3	0 — 0	34. Sf6 : h7 ⁷	Kh7 : h7
7. h2 — h3	Lc8 — d7	35. Ke1 — e2	Lb7 — c8
8. d4 — d5	Sc6 — b8	36. Dc2 — d2	Lc8 — f5
9. Dd1 — d2	c7 — c5 ¹	37. Dd2 — h6 †	Kh7 — g8
10. g2 — g4	b7 — b5	38. Lc1 — g5	Sb8 — d7
11. Lc4 : b5	Ld7 : b5	39. Lg5 — e7	Ta1 — a6
12. g4 — g5!	Sf6 : e4	40. Dh6 — h4	Ta6 — a2 †
13. Sc3 : e4	Sb8 — d7	41. Ke2 — f1	Ta2 — a6
14. h3 — h4!	Ta8 — b8	42. Le7 — d8	Ta6 — a3
15. b2 — b3	a7 — a5	43. Dh4 — e7	Ta3 : b3
16. c2 — c4	Lb5 — a6	44. Ld8 — c7	Tb3 — c3
17. Th1 — g1	a5 — a4	45. Lc7 — a5!	Lf5 — h3 † ⁸
18. Dd2 — c2	a4 : b3	46. Kf1 — g1	Tc3 — f3
19. a2 : b3	La6 — c8	47. La5 — d2	Tf3 — f7
20. h4 — h5!	Sd7 — b6	48. De7 — e8 †	Kg8 — g7?
21. Ta1 — a7! ²	Tb8 — b7 ³	49. Ld2 — h6 †	Kg7 — f6
22. Ta7 : b7	Lc8 : b7	50. De8 — d8 †	Tf7 — e7
23. Se4 : f6 †	Le7 : f6 ⁴	51. Lh6 — g7 ⁹	Kf6 — f7
24. g5 : f6	Dd8 : f6	52. Dd8 — h8	Lh3 — f5
25. Sf3 — g5	g7 — g6	53. Lg7 — h6	e5 — e4
26. Sg5 — e4!	Df6 — e7	54. Dh8 — h7 †	Kf7 — e8
27. Le3 — h6	Tf8 — a8	55. Dh7 — g8	in črni se je vdal.
28. Lh6 — g5	De7 — c7		

¹ Pripravlja napad na damsko krilo, za katerega se pa beli po pravici ne zmeni, pripravlja od svoje strani silen napad s kmeti na črnega kralja.

² Pričetek natančno preračunjene kombinacije, ki v 33. potezi dovede do dobitka dame proti stolpu, skakaču in kmetu.

³ Beli je grozil Ta7 : e7 z nasledujočim Se4 : f6 †.

⁴ Na g7 : f6 sledi seveda 24. g5 : f6 †, Kg8 — h8.

⁵ Na 30... Ta8 — a1 † sledi 31. Ke1 — e2, Ta1 : g1; 32. g6 — g7 †, Kh8 : g7; 33. Dc2 : h7 †, Kg7 — f8; 34. Dh7 — g8 †, Kf8 — e7, 35. Dg8 — e8 m.

⁶ Na 32... h7 — h5 sledi 33. Dc2 : g6 † in črni se ne more izogniti matu.

⁷ S tem je igra za belega dobljena, vendar je črna igra še dokaj trdna, tako da je opravičen poskus, rešiti remis.

⁸ Pešca c4 črni ne sme vzeti, zaradi La5 — d2 — h6.

⁹ Takoj odločilo je 51. Lh6 — g5 †.

(Opazke g. H. Pfeiferja).

Naloga št. 10.

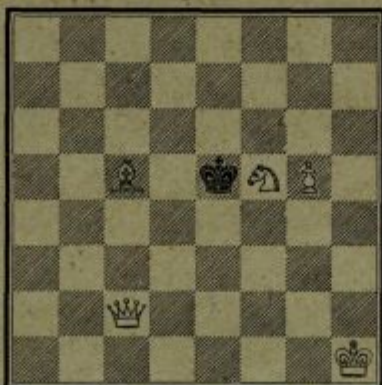
Robert Braune, Kočevje.
Original.

Mat v 2 potezah. — (9 + 5 = 14.)

Naloga št. 11.

Karel Kondelik, Praga.
Original.

Mat v 3 potezah. — (5 + 1 = 6.)

Naloga št. 12.

Blažej Stfitecký, Židenice.
Original.

Mat v 3 potezah. — (8 + 4 = 12.)

H. BUCHNER:
ŠAMPANJEC.

AŽBETOV
ATELIER.

ANTON AŽBE.

V Monakovem živi slovenski umetnik, ki je bil učitelj princev F. K. H. in E. S. M., „knjazov“ Š. in K., kneginje W., grofov F. itd. in končno učitelj skoraj vseh mlajših slovenskih slikarjev. Tam živi že skoraj 20 let in vodi šolo, ki je največja in najslavnejša v Monakovem.

Ne bom podajal kritike produktov njegove umetnosti, popisati hočem tu le značaj njegovega človeštva in zlasti njegove umetnosti.

Rodil se je pred 41 leti v Poljanski dolini, v tisti prelepi dragi, kjer rastejo naši talenti. Rodil se je in živel, pil, jedel in molil, kakor je to že običajno, dokler ni prišel v mesto. Najprej so ga dali v Celovec v neko prodajalno. Namenjen je bil sicer za duhovski stan; toda oče mu je umrl rano, varihu pa se je zljubilo, vtakniti ga v prodajalno, da se tam izuči delati „škrnicelne“ in sploh vse, kar zahteva ta resni stan.

V Celovcu je Ažbe več let točil špirit in petrolej in opravljal vse v to stroko spadajoče posle. Nato se je preselil v Ljubljano. To pa se je zgodilo takrat, ko je pokojni Wolf slikal „presveto rešnje telo“ na fačadi frančiškanske cerkve. Tedaj se je Ažbetu izjasnilo, in spomnil se je, da tudi on ni ustvarjen za prodajalca špecerijskega blaga, in začutil je v sebi — sveti ogenj umetnosti, začutil je, da je tudi poklican in izvoljen, lavorjev venec oviti si okrog glave. Šel je k Wolfu v šolo in od tedaj si ni več strigel las: postal je namreč umetnik. Smel je gledati, kako slika njegov mojster „fresco“, mešal mu je barve in mu prinašal vino od „Belega volka“. Ne vem, koliko časa je to trajalo. Gotovi ljudje pa so zapazili, da ima mladi Ažbe mnogo talenta in zgodilo se je končno, da je prišel na dunajsko akademijo. Gotovo ga je njegova umetnostljubeča in pospešujoča domovina znatno podpirala in mu tako omo-

gočila, nadaljevati študije. Dolgo pa ga ni trpelo na Dunaju, vleklo ga je tja, kjer je zbirališče vseh mednarodnih umetnikov — v Monakovo. Sprejet je bil na tamošnji akademiji in dovršivši splošne slikarske šole, je dobil svoj atelier v specialni šoli profesorja Wagnerja.

Tu se začne njegovo samostojno umetniško delovanje. Slikal je mnogo in v teh njegovih prvotnih delih se že kaže jasno značaj njegove umetnosti. V tistem času, ko sem prišel jaz na monakovsko akademijo, je bil Ažbe že dovršen umetnik. In prav v tem času je otvoril svojo slikarsko šolo, ki je štela takrat približno 20 učencev. Bil je to skromen začetek; tesni atelier je imel komaj prostora za vse učence. Danes pa šteje njegova šola nad 100 učencev in učenk.

Ažbe je majhne koščene postave, glavo ima precej veliko in okroglo, lica upadena; široke brke mu štrlé vkvišku — opomniti pa moram resnici na ljubo, da je Ažbe svoje brke tako vihal še pred tistim važnim dogodkom, ko je sedanjemu nemškemu cesarju Viljemu II. „lepoličnemu“ zrastle dovelj brk, da je mogel izumiti veleznani „Es ist erreicht“. Ažbe nosi torej brke vkvišku, in v posebno važnih trenutkih zna ž njimi gibati. Na grškem nosu mu sedi zlatoobrobljen nanosnik, skozi katerega gledajo divje — ob straneh navzdol potegnjene — oči. Lase nosi nekoliko žmršene

ANTON AŽBE.

— tako slučajno. Besed je kratkih in trdih. Srce pa — ah! — je tako mehko in dobro, kakoršno je dano le pristnemu Slovincu, zlasti če se je rodil v Poljanski dolini.

A zdaj k njegovi umetnosti. „Visoka umetnost“ se imenuje, ker nas povzdiguje. Ne predčuje vsakdanje lepote stvarjenja, ne draži z vsakdanjim trpljenjem, ne sili v realno življenje, ki se izraža v bučanju viharja, v tičem petju, v truda-polnem delu, v tihi noči človeškega trpljenja, v divjem veselju poletne sreče, v smrtnem strahu — ne! Ne cvetja, ne blata, ne trpljenja, ne veselja, ne luči — ne noči. Majestetično naj se vzdiguje umetnost nad zemljo — nad stvarjenjem. To je tista umetnost, ki se imenuje „višja ali visoka umetnost“ in katere si tudi Vi želite. Vedno je kraljevala, za časa Grkov, v poznejši renaissanci in kraljuje tudi zdaj. Njeni sužnji so bili poleg večine grških umetnikov Rafael, Canova, Thorwaldsen, Kaulbachi, Piloty, Begas, Siemiradzki in mnogo drugih. Vedno se je nekoliko pokorila mišljenju časa, a vedno je šla ista pota, pota lepote! In ta pota, „pota lepote“ hodi tudi mojster Ažbe in uči o lepoti; njegova šola je šola lepote in njegova umetnost je „princip lepote, aristokracija v umetnosti“. Historičnih podob ne slika — pač, eno sem videl še nedovršeno v njegovem atelieru, to je spomin na njegovega mojstra Wolfa.

Skromna slika skromne slovenske zgodovine. Sicer mu je pa vsebina umotvora le postranska stvar. Ažbe slika vse, kjer mu je prilika dana, z lepo obliko doseči harmoničen efekt. Naj slika karkolisibodi, povsod se kaže nekaka eleganca — tudi če je predmet umotvora slučajno — kmečki genre. Najboljše mu pa ugajajo taki motivi, kjer mu je možno s človeškim truplom, zlasti z nagim ženskim telesom, in s kombinirano razsvetljavo doseči efekt. Ažbe si svoje predmete izmisli in jim daje lepo obliko, da napravi slika harmoničen vtisk v linijah, formah in barvah. Vse pa se godi v zaprtih prostorih. Nisem še videl od njega slikane krajine ali figur v plein-airu.

Nekoliko sličnosti ima s Fr. Avgustom Kaulbachom, toda Ažbe je finejši ter ima več okusa in morebiti tudi več zna.

Zdaj slika malo; le včasih ga prime prejšnje hrepenenje in takrat postane zamišljen in išče si vesele zabave. Večkrat je v takih slučajih — ako ni imel boljše družbe — vlekel mene v kako „bottego“. Dolgo sva sedela — molčé. Le včasih me je pogledal smehljaje — od strani in pomigal z

brkami, potem je natočil meni in sebi črnega vina. S svojimi dolgimi prsti je grabil po zraku — kakor da bi risal valovite črte, nato je vzel svinčnik v roke in začel po belem prtu risati, in če sem ga prijazno prašal, kaj počne, zamrmral je: „Pusti me, komponiram!“

Nato se je obrnil s strašnim pogledom v natararico, da jo je oblila zona in zagodrnjal: „Zenzi — noch zwei Cognac bringst her!“ In dolgo sva zopet sedela — molče.

Šele, ko sva se v pozni noči počasi zibala proti domu, postal je malo bolj zgovoren in pri-

povedoval mi je, kake svet pretresujoče misli mu roje po glavi . . .

Naslikal bo nekaj tako lepega, da kaj podobnega svet še ni videl — toda zdaj še ne! — pozneje, ko pride poletje — zdaj nima časa, preveč je opravila s šolo . . .

In zibala sva se, kakor v sanjah, polna idej in načrtov, počasi proti domu.

Glejte, tak je naš Ažbe, učitelj princev, knezov, grofov in še mnogo drugih odličnjakov iz najvišjih rodbin.

R. Jakopič.

NA MASKARADI.

Alozij Gradnik.

1.

Ej, ti lepa mascheretta,
kaj zakrivaš oči,
saj se to že tebi sami
smešno zdi.

Proč te roke, nič ne boj se,
jaz sam te poznám,
in jaz sam vem na vsem svetu,
da te rad imam.

2.

In pari hitijo
po svetlem parketu,
in v strastnem trepetu
telesa drhtijo.

In greh, poželenje
v obrazih gori jim
in v dušah kriči jim:
življenje . . . življenje!

Življenje . . . življenje,
ah, prazen le san,
sanjajmo, kaj mar nam
za jutrajšnji dan!

3.

A daleč tam, kjer zeleno
morjé šumi,
zdaj sanja moja ljubica
prelepe sni . . .

Ah, ljubica, ko videla
bi me nocoj,
bi žalosten in ves solzán
bil obraz tvoj.

HRIZANTEME

I.

Jesén, jesén . . . le hrizanteme
še žarijo,
a kakor tiste rdeče rože
ne duhtijo.

Ko tiste rože, ki v ljubezni
si jih dala,
ko moja duša tvojo dušo
je iskala.

Ljubezen šla je . . . le strasti mi
še plamtijo,
A kmalu snegi hrizanteme
zamorijo.

II.

V dan poročni spet ti vrnem
ono cvetje ovenelo,
da okrašiš ž njim nezvesta,
svoje jasno, vedro čelo.

V dan poročni, ko mrtvaški
duh iz rož teh ti zaveje
spomniš se . . . in v meni zloba
maščevanja se zasmije.

III.

Hrizanteme v tihih vrtilih
same so ostale,
druge bratce in sestrice
slane so pobrále.

Same, same . . . k tlom s šepetom
klanjajo glavice:

Z Bogom, rože, mrtve nade,
z Bogom, bratci in sestrice! . . .

Flojzij Gradnik.

BENEŠ KNÜPFER: RUSALKA.

HIC RHODUS!

Spisal Ivo Šorli.

(Dalje.)

8.

Na Holmu je postajalo bolj in bolj neprijetno. Mračni so hodili drug mimo drugega, govoreč jedva še najpotrebnejše reči.

Pretekkel je bil že teden, ki si ga je bil izgovoril Ivan, preden pove bratu, ali mu pomaga ali ne, toda Evgen je čakal še vedno zaman.

„Čakaj, da pridem z Dunaja!“ ga je enkrat zavrnil osorno. In vrnil se je z Dunaja, a rekel ni nobene, kako misli.

„Ali mi ne misliš res ničesar dati?“ ga je vprašal slednjič Evgen.

„Nimam!“ se je odrezal Ivan.

„A za vse druge imaš! Cele tisočake trosiš tujim ljudem, za svoje ljudi pa nimaš!“

„To tebi nič mar! Drugim ljudem kaj zaleže, pri tebi bi bilo vse zaman!“

Evgen ga je gledal, kakor bi ga hotel prebosti.

„Tako! Tem zaleže! Da pijančujejo —.“

„To je popolnoma njihova stvar!“ ga je ustavil Ivan hladno. „Ti skrbi zase! Kakor moreš, to je namreč zopet tvoja stvar. Od mene ne pričakuj niti beliča! Sto kron na mesec dobiš za stanovanje in hrano, to je menda dovolj, sicer pa nimava ničesar skupaj. Ko bo pa enkrat dozidana moja hiša v trgu, lahko odidem tudi dol, ako sem ti na potu.“

„Novo hišo v trgu zidaš zase?“ je vprašal Evgen začudeno.

„Da, zase, če jo bom rabil.“

Evgen ni rekel nobene več.

Tudi mati se je izogibala Ivana. Resno je prihajala in resno je odhajala iz njegove sobe. Evgen jo je zarotil, naj ga pusti popolnoma pri miru. Vendar pa ga je prosila še enkrat pomoči za Evgena, a dobila je isti odgovor.

„Pa meni daj kaj, pa meni posodi,“ je prosila.

„Posodim vam niti krone ne!“ je zmajal Ivan odločno z glavo. „Ako potrebujete vi sami česarkoli, vsega vam dam, a ne posodim; namreč vam dam, če potrebujete, za Evgena pa ne izgublajte niti besedice več!“ je pristavil trdo.

In ni je izgubljala več niti zanj, niti zase. Zazdel se ji je še stokrat bolj tuj kakor kdaj prej in še bolj se je oklenila Evgena.

Ivanu pa je bilo tesno med temi zidovi, da je hodil domov skoraj samo še spat. Kadar je zagledal mater tako, stisnilo se mu je srce. In če je videl kdaj brata v krčmi, kako je bil videti vesel in kako je pel, da pregluši svoje skrbi, ustavila se mu je nehote beseda. Kajti opazil je dobro, da se je izvršila v Evghenu velika izprememba. To ni bil več oni naravnoveseli, srečni lahko-miselnež, to je bil človek, ki je doživel bridko razočaranje, ki je moral uganjati burke in šale, ker so jih vsi od njega pričakovali, ki je pil zato, da pozabi za hip, kar ga tare.

In vendar je čutil Ivan pri vsem tem neko zadovoljnost. Dokazal je samemu sebi, da je dovolj močan, vkloniti za nekaj časa svoje srce razumu, da ima dovolj poguma, tvegati na svojcih in rojarkih nevarno operacijo, ne da bi se mu tresla roka, ne da bi vzel nož iz rane, preden ni iztekla vsa gniloba iz nje. Ko bo čas, že ustavi kri, zašije zev in jo zaceli. A zdaj dalje po ti poti!

Čakal je težko, da bi bila njegova hiša kmalu dovršena. Sredi trga si je kupil polpodrto kočo in zidal na tem prostoru ponosno, ne preveliko, a elegantno zgradbo. Na Holmu mu že ni bilo več prestajati. V zadnjem času ga nista ogovorila več ne brat, ne mati.

A nastal je boj tudi med njim in župnikom. Ivan je opazil, da ga je stari gospod gledal takoj izpočetka nezaupljivo, kakor bi se bal že takrat, da mu ne donese nič dobrega med župljane. Uga-jala je starcu pač ona mrtvaška tišina, ki je bila legla nad dolino. Njegovi dohodki so se sicer manjšali od leta do leta in še sam je moral dati tuintam kako krono, toda njemu je bilo itak kmalu dovolj, svoje skromno kosilce bo že imel, za drugo pa skrbi Bog. Kam privede ljudi končno to silno propadanja v dolgove, kaj pomeni to ginevanje vsakega življenjskega pojava, kako strašno hitro se bliža katastrofa, o vsem tem dobri stavec ni razmišljal. Da se kmetu godi slaba, to je bila tudi njemu že stara, sila izpeta pesem, sicer pa se mu je zdelo, da žive, kakor so živeli doslej, in on je imel tudi svoj ljubi mir.

A zdaj, kar črez noč tam zunaj to popevanje, popivanje, ponočevanje, vasovanje in zdaj še — harmonika!

Bil je nekdanj — že davno je tega! — tudi on strasten plesalec. Kolikokrat so ga vrteli v davnih časih sirovi zvoki harmonike! Pozneje pa, ko je bil že duhovnik, ga je ta instrument vedno iznova spominjal lepih časov, ki jih ne bo nikdar več. Zato mu je bila harmonika brezmejno zoprna. In sovražil jo je od leta do leta bolj, da ga je sinoči kar vrglo iz starega naslonjača, ko je prinesla večerna sapica skozi okno prve njene glasove.

Niti spati potem ni mogel več.

Danes zjutraj pa je srečal Ivana, ko se je vračal z nekega previdenja. Vedel je že vse, kdo je ukazal godcu zagosti, kdo je prvi zaplesal.

In prijel je Ivana radi tega precej osorno.

Ivan mu je izpočetka odgovarjal vljudno, češ, da morajo imeti ljudje včasih tudi kako zabavo, da sicer omrtvé, da se itak ni zgodilo nič slabega ter da so fantje in dekleta pošteni. Toda župnik je govoril jeznejše in jeznejše. Očital je Ivanu, da je on kriv vsega tega zapravljanja, vsega greha in pohujšanja zadnjega časa, da bo on kriv, ako pride vsa dolina na beraško palico.

„O tem pa le počasi, gospod župnik!“ je odgovoril Ivan mrzlo. „Ako vam je toliko za ljudski blagor, zavzeli bi se bili zanj lani, ko so merili za železnico. Izvedel sem, da ni sprejel nemški podjetnik, oni, ki je bil slednji dan pri vas na kosilu, niti enega domačina v svojo službo, dasi so se ljudje kar gnetli k njemu. Tudi vas je nekdo opozoril na to. Kako lahko vam je bilo posredovati med podjetnikom in inženirji pa med ubogimi župljani, ki si niso znali pomagati. No, vi sovražite železnico, najbrže edino rešitev za te nesrečne kraje, sovražite zato, ker vam skali to žalostno idilo.“

Župnik se je branil, a pri tem sta se sporekla huje in huje, da sta se končno jezna razšla.

Naslednjo nedeljo pa je govoril župnik z lece o volkovih v ovčjih oblekah tako prozorno, da je vedel skoro vsak otrok, kam da meri.

No, stari gospod ni dosegel drugega, kakor smeh.

„Kaj bo stavec“, je vzkliknil popoldne nekdo pri Plavcu vpricho Ivana.

On pa ga je radi tega izraza ostro zavrnil in opomnil ljudi, naj ne izgube spoštovanja do starega gospoda. Store naj, kar se jim zdi pravo.

In ljudje so že vedeli, kaj je pravo . . .

Ivan pa je živel ves ta čas v neprestanem razburjenju. Moreč molk doma, tiho ruvanje z župnikom, ki je imel tudi že nekaj pristašev in lahkomišno zapravljanje po krčmah, ki je bilo njegovo delo. Oživel, vsesal se je popolnoma v

načrt rešitve zaslepljenega ljudstva, da ni mogel in ni hotel več nazaj, toda želel si je vendar že čimprej konca.

Niti Alme ni imel več popolnoma za seboj. Dasi ji ni razkril svojih namer, videl je vendar, da mu je izpočetka docela zaupala.

„Predober si! Koliko denarja si razdal med ljudi!“ mu je očitala, a dobro ji je vendar delo, da je on tisti, ki je pregnal strupeni mrak iz tega ljubega kraja, da je on bog cele doline, ki mu vse brezpogojno zaupa.

Toda razširila se je govorica, kako je življenje na Holmu, kako ravna njen zaročenec s svojim bratom, koliko trpi njegova mati. Ali je mogoče, da bi bil plemeniti Ivan zmožen takega vedenja? Nikdar! In nekega dne ga je prosila, naj poskrbi zato, da zatre to neumno govorico.

„To ni neumna govorica!“ ji je odgovoril resno. „Brat ne dobi od mene ničesar in zato se kuja še mati.“

In razložil ji je, zakaj ne dobi Evgen ničesar več od njega: ker bi bilo itak vse zaman, ker je potreba, da si poizkusi sam pomagati.

Z razumom je morala njegovim razlogom pač pritrčiti, a srce se jim je ustavljalo. Ona bi ne mogla nikdar ravnati tako proti svojemu bratu, ako bi ga imela, na tak način in naj bi bil še tak lahkomišeln.

In to jo je dovedlo do nove misli. Ali je pričalo to o bogvekaki plemenitosti, da je Ivan razposodil toliko imetje? Ali niso pravili vsi, da se je povsod do dobra zavaroval za svoj denar? Tam pa, kjer je res tvegala izgubo, pri lastnem bratu, tam ni izpustil niti beliča izpod palca.

In potem še oni pogovor z Evgenom.

Nekega dne dobila je samega, zamišljenega v lopi.

„Od kdaj se pečate pa vi s filozofijo?“ ga je vprašala smeje se.

„Od svojega plemenitega, globokega brata sem se je nalezel!“ je odgovoril z neko pikrostjo, ki je ni še nikdar zapazila pri njem. „Dà, dà, ljuba svakinja, ta mož je naš Mesija, in njegova sveta misija je vknjižena na skoraj vse parcele šempeterske Galileje! Pozabil je mater in brata in hodil gnan od svetega duha na zemljiško knjigo“, se je zasmel hudobno.

Ona pa ga je molče poslušala in premišljevala njegove besede in dvomila nad svojim zaročencem.

Ivan je zapazil kmalu na nji veliko izpremembo, videl je, da je izgubil tudi v njenih očeh zaupanje. Ni ji mogel tega očitati. Alma bi ne bila Alma, ako bi bila odobravalja njegovo početje,

ko vendar ni poznala vseh njegovih naklepov. Vpraševal se je pač pogostoma, zakaj bi neki njej, ki bi ga gotovo umela, ne razkril vsega, kar nosi v svoji duši, a bolj in bolj se mu je to ustavljalo. Čutil je temno, da je njegov načrt čuden, fantastičen, zmeden, da bi ga njen ostri, zdravi razum le težko odobril. A njemu je bil ta načrt prav zbog njegove brezozirnosti ljub, vmislil se je vanj že tako globoko, da bi ga ne mogel opustiti več. In obenem je slutil, da bi mu postal še samemu tuj, da bi se zanj ohladil, ako bi mu ga ovrгла ona. In vendar je bilo treba, ako že ne navdušenja, ki ga je včasih zapuščalo bolj in bolj, vsaj vztrajnosti do konca, ako ni hotel, da se mu vsa ta barokna zgradba podere v smešno karikaturu tega, kar je hotel izprva. Niti o tem, kaj hoče z Evgenom, kako mu hoče priskočiti po katastrofi na pomoč, ji ni smel ničesar povedati, sicer bi ga utegnila pregovoriti, da se ga usmili že pred polomom, in vse delo bi bilo zaman!

Molčal je torej in trpel. Resnično težko mu je bilo, ko je videl, kako se mu Almina lepa, zdrava, krepka duša odtuji, in hudo mu je bilo, ko je čutil, da se ji oddaljuje tudi njegova. Da bi imel sedaj ob strani eno onih deklet z velikimi, otroškimi očmi, oklepala bi se ga zaupno, verovala bi njegovim besedam, ne da bi vsako posebej pretehtavala, in on bi pil iz neizmerne zaklada ljubezni, ki leži v takih očeh, moč in navdušenje, ki mu ga je tako treba, ako hoče, da ne opeša. . . . A poleg Alme je osamljen, čisto osamljen, še bolj osamljen, kakor da bi bil sam . . .

9.

Nagibalo se je na zimo.

Zemlja je oddala vse kar je imela in čakala, uboga, opustošena, zmrzujoča snežne odeje. Tolpa vran je zakričala včasih nad golimi ravninami, kakor da jih je strah mrtvaškega miru, a ostri veter zadnjih dni je udušil tudi ta poslednji znak življenja.

Ivan je slonel že nekaj dni v svoji novi hiši v trgu.

Mati je jokala, ko je odhajal. Evgena ni bilo videti nikjer.

To je bila težka pot po griču navzdol! Spodaj pa je zopet odločno vzravnal svojo glavo in stopal s trdimi koraki proti trgu.

Stara Močnikarica je gledala dolgo s praga svoje hišice za njim. Vedeli so vsi, zakaj se je danes preselil s Holma.

„Hud človek je videti ta Ivan. Ne vem, kako bo, kadar bo začel ta tirjati!“ je zmajala z glavo.

In bilo jih je mnogo, ki so mislili z vedno rastočo grozo nanj.

Zvečer istega dne pa je sedel Ivan sam z Almo v zadnji mali sobi.

„Na Holm torej ne greš nič več?“ ga je vprašala, ko je bil sedel poleg nje, in sta že precej časa molčala.

„Ne! Po kaj?“

„Mislila sem, da imaš mater gori!“ je opomnila pikro in se sklonila niže nad svoje delo.

Nekoliko časa je molčal, potem pa izpregovoril mrzlo in mirno.

„Pričakovati bi smel, da ima moja nevesta nekaj zaupanja do mene. Preden sem storil ta težki korak, sem moral imeti gotovo svoje vzroke.“

„In teh vzrokov tvoja nevesta ne sme vedeti?“ Pogledala mu je naravnost v obraz.

„Ne! Ako nevesta svojega ženina resnično ljubi, si tega niti želeti ne sme, če se njemu zdi potrebno molčati. Iz njenih oči ne sme gledati inkvizitor, ampak . . .“

Obmolknil je. Trpko čustvo mu je napolnilo vso dušo. Obrnila je bila svoje oči tako presunljivo vanj, te oči tako razumne, jasne, preiskajoče. In zahotelo se mu je z nenavadno silo po velikih, zagonetnih očeh, ki ne vprašujejo, ampak zaupajo, ki ne preiskujejo, ampak verujejo, po očeh, ki slepo ljubijo.

„Iz njenih oči ne sme gledati inkvizitor, ampak . . .?“ je ponovila hladno njegove besede. „Ampak misterij, kaj ne?“

Zasmejala se je prisiljeno in nadaljevala ironično:

„Saj sem čutila že davno, da hrepeniš tudi po — misterijih. Čudno je to pri tebi, a resnično. Veš kaj, — tvoja čustva do mene so bila prav navadna kramarska čustva!“

Izgovorila je zadnje besede strupeno in hlastno. Zavrelo je v njej naenkrat, nepričakovano, z vso močjo, kar je nosila že dolgo v sebi. Torej niti temu mrzlemu človeku, temu suhoparnežu nima dovolj čustev, celo njemu se zde njene oči prepametne, predolgočasne!

Stisnilo ji je prsa in solze so ji privrele siloma iz oči. Krčevit jok ji je stresal vse telo.

Preplašen se je ozrl nanjo. Gotovo je bil pretrd, prebrezobziren v svojih besedah. Ali je imel on pravico do takega žaljenja? To razumno dekle je moralo obsojati počenje, ki ga ni moglo umeti, ker ni bil odkritosrčen proti njej. Ali naj se kar tako zaveže za vse življenje s človekom, ki se ji je moral zdeti trd? In ali ni iznova pokazala, da ni navadno punče, da hoče sama soditi, zakaj naj koga spoštuje in ljubi. Njegova

dolžnost je, da ji njene dvome vsaj pomiri, ko jih že ne sme razgnati, ne pa da jo še žali.

Stopil je k njej in ji položil roko na rame, a jezno mu jo je vrgla s sebe.

„No, no, Alma, Almica, ne bodi huda! Tako nisem mislil...“

Zakipelo je v njej iznova. Zdaj pa misli še, da se jokam zaradi njega! Potolažil bi me rad kakor kako mestno koketo! Treba ji je bilo vse moči, da se je ukrotila.

„Ne trudite se več, gospod Jekše!“ je izpregovorila mirno in si otrla solze. „Vi niste zame in jaz ne za vas; to mi je zdaj jasno. Ostaniva si prijatelja, tu imate mojo roko, a o ljubezni med nama ne more biti več govora!“

Ivan jo je gledal prestrašeno.

„Alma! Zaradi tega vendar — — —!“

„Ne zaradi tega! Poznate me dovolj, da veste, kakšna sem. Kar sem rekla, sem rekla gotovo iz tehtnih vzrokov. Pri meni pač ne boste pričakovali onih prizorčkov iz romanov? V to sem mnogo preprozaična!“ se je nasmehnila ponosno.

Ivan je molče strmел v njo. Nič ni mogel razumeti, kaj da se je zgodilo. Ali se Alma šali? Kaj jo je prijelo tako nenadoma?

„Še enkrat, — tu moja roka!“ je pristavila prijazno in mu ponudila desnico. „Ostaniva si prijatelja! Cenim vas radi mnogih vaših lastnosti, a kakor rečeno — z Bogom!“ je dostavila naglo in odšla.

Ivan je prijel mehanično njeno desnico, a vzdramil se še vedno ni. Šele, ko je bilo dolgo vse tiho okrog njega, je vstal počasi, vzdihnil globoko in ostavil sobo.

Zunaj pa se je razlivala hladna mesečina črez tihi večer. Iz krčme v zakotni ulici za trgom so se opotekali glasovi hreščeče, pijane pesmi v nočno tišino.

Ivan se je za hip ustavil. Prehitro mu je prišlo vse to. V srcu in glavi je čutil še vedno nekaj zmedenega. A skoraj, da mu je hotelo biti bolj prijetno kakor težko. Kakor da je zdrknilo z njega sladko breme, ki ga je pa vendar oviralo na njegovem potu. Skomizgnil je z rameni in se obrnil počasi proti gostilni na nasprotnem koncu trga, kjer je vedel, da dobi trško elito. Nič več ni hotel misliti na to, kar se je zgodilo.

Alma pa je hitela od njega v svojo sobo. Na mostovžu je srečala strica.

„Z gospodom Jekšetom sva pravkar končala“, mu je povedala mirno.

Plavec se je presenečen ustavil.

„S kakim Jekšetom?“

„Z Ivanom vendar, z Evgenom itak nisem imela ničesar opraviti.“

„Ali si neumna?“ je vskliknil. „Kaj ti je prišlo na um? Ali si ti — —“ je hitel.

„Da, jaz!“ je odgovorila odločno, ne da bi čakala, kaj jo hoče vprašati.

„Pa zakaj, za božjo voljo?“

„Zato, ker ni zame! Nič hudega, a zame ni in — amen!“

Plavec se je zavedel šele zdaj.

„Pesmi ti ne bo nosil ne, kakor kak škric!“ je vzrohnel. „Pameten trgovec je, kakor smo vsi. Kaj vruga, o tem bomo še govorili!“

„Nič ne bomo govorili. Jaz sem že govorila in svojo besedo imam tudi.“

Pređen je mogel Plavec odgovoriti, je bila že v svoji sobi. Stal je kakor pribit. Poznal je nečakinjo, da je ne zgane nihče več, ako se je enkrat odločila, kar mu je na njej tudi posebno ugajalo. To je Alma tudi dobro vedela in nastopala proti njemu vedno energično, skoraj zapovedujoče. Dosegla je tudi danes, kar je hotela. Že črez kratek čas je prikimal z glavo. — „Vražje dekle!“ je zamrmral. „Ivan je sicer človek, da malo takih, toda Plavčevi dedinji ne bo manjkalo snubačev. Ako bi prišel kak adjunkt ali sodnik, bi bil Plavec itak še bolj ponosen nanj. Takega zeta si je prav za prav vedno želel. To da pravi ugled! Vražje dekle!“ je zagodrnjal še enkrat in odsopihal po stopnicah navzdol.

Alma pa se je spustila v svoj naslonjač in strmela dolgo predse. In zopet so ji privrele solze črez lice. Saj ga ni bogvekako ljubila, samo izpočetka, ko ga še ni poznala, je videla v njem nekaj popolnoma drugačnega, kakor v vseh znanih ji možkih, a bolj in bolj jo je nekaj v njegovi naravi odbijalo. Toda to jo je peklo, da je celo ta človek, ki je sam tako hladен, sam tako ubog na srcu, pogrešal na njej nečesa, kar morajo imeti druge! Prvič v svojem življenju si je priznala, da zavida one puhle, prazne ženske, ki si znajo osvojiti cele zaklade globoke ljubezni z enim samim pogledom, da bi bila rada, kakor so te „goske“, ki jih je tako zaničevala.

Toda, ali ni ravnala vendar prenaglo? Morda pa Ivan res ni tak, kakršnega se kaže, morda ima res svoje vzroke, da postopa tako proti svojcem, morda je res za vsem tem neki misterij?

Nasmehnila se je in zmajala z glavo. Ne, ne, tu ni misterijev! Kramar, Kramar!

Sploh pa, čemu naj o tem toliko premišluje? Ne ugaja ji več in — konec.

Skočila je odločno na noge, otrnila si solze in odhitela v dolenje prostore.

Plavec je začel zopet misliti na Evgena. Doslej ga ni več nadlegoval, odkar je bil došel Ivan v domači kraj.

Izprva ni niti dvomil, da prevzame brat vse Evgenove dolgove, posebno ko je storil Ivan to celo tujim ljudem. In tudi pozneje, ko se je pričal o sporu med bratoma, ga to ni vznemirjalo. Saj bo itak nekdanj združeno vse v Ivanovi roki!

Zdaj pa, ko je bila vez med Jekšetovo in njegovo hišo pretrgana, ni bilo Plavca več volja, da bi čakal še nadalje. Posebno odkar je bil zapzil, da sedita Evgen in Alma že prepogosto skupaj . . . Nečakinja je imela sicer navado, da mu ni skrivala ničesar, toda nazadnje sluti zdaj tudi ona, da bi bil odločno proti Evgenu, in se zato ne upa govoriti ž njim o tem.

Tega pa ne! Evgen je ne dobi nikdar! Zato se on ni trudil vse svoje življenje, da bo užival tak lahkomiselnež sad njegovega trpljenja.

Opazoval ju je neprestano in se končno pričal, da mora biti nekaj med njima. Stopil je nekega dne nenadoma v zadnjo pivno sobo in videl še, kako je Evgen odmaknil naglo svojo roko, ki jo je imel okrog Alminega pasu.

Rekel ni nobene, a drugi dan se je odpravil po dolgem času zopet enkrat na Holm in potrkal na Evgenova vrata.

Brez uvoda mu je razložil, po kaj je prišel.

Evgen je stal blede poleg okna. Vsa brezbriznost, s katero je sprejemal nekdanj Plavčeve opomine in grožnje, je bila izginila. Zapredel se je bil že popolnoma v lep sen. Bilo mu je, kakor da stoji sredi prostrane gošče, a daleč tam ob njenem kraju Alma, ki ga čaka, da pride do nje. Njegovih nog se je ovijalo bodeče robidovje in vlačno srobotje, da se je le težko pregibal korak za korakom dalje, toda on je bil odločen in krepak in končno se mu mora posrečiti, da se reši iz zagate, da se prebori do nje, ki je bila vredna, da mu lije znoj z obraza in mu krvavé trudne noge. A zdaj je bil zopet pred njim ta človek! . . .

„Pustite me še nekaj časa, gospod Plavec, saj vidite, da sem postal drugačen človek!“ je prosil.

„To je že mogoče!“ se je nasmehnil Plavec neumnohudobno. „Toda časa ste imeli prej dovolj, da bi se bili lahko prej izpreobrnil. No in potem je pa tudi boljše, ako se vaš brat prepriča, da se ne šalim. Verjeti pač ni, da bi vam ne pomagal, ako izprevidi, da — —“

„Jaz ne rabim brata!“ ga je prekinil Evgen nestrpno. „Sam si hočem pomagati!“

Plavec je zmajal z glavo.

„Kako si boste pomagali, revež? Jaz bi se na vašem mestu ne ustavljal. Videli boste vsaj, pri čem da ste pravzaprav. Zdaj je pri vas itak vse zmedeno. Tako sem vas torej opozoril, kaj da mislim začeti,“ — pri tem je vzel klobuk, — „pravite se, da ne boste presenečeni. Hiša ostane za enkrat itak materi in če postanete, oziroma ostanete res drug človek, si boste že kako pomagali dalje. Kar prislužite bo vsaj vaše. Z Bogom!“

In izginil je naglo skozi vrata.

Evgen je gledal nekaj časa srdito za njim, potem pa je odšel s sklonjeno glavo k materi v malo sobico poleg kuhinje.

Sedel je k njej in ji povedal, kaj je hotel Plavec. Povesila je molče že močno osivelo glavo, in težke solze so ji privrele čez razorano lice.

Veliko je prejkala reva v zadnjem času. Kakor da so ji odnesli zopet enega, ji je bilo, odkar je zapustil Ivan rojstni dom. Saj je bil vendar njen otrok! A kako je mogel biti njen otrok tako brez srca! Kakor njegov oče je! O, rajnik je bil tudi trd in neusmiljen, kakor s sužnico je ravnal ž njo. Samo zapravljiv ni Ivan in sirov ni, a ta vljudna, navidezno ljubezniva hladnost se ji je zdela še strašnejša. A morda vendar ni tak? Kako sočutno jo je gledal, kako mehko jo je tolažil, ko je stal zadnjič pred njo! A zakaj je odšel, zakaj je pustil vse v taki žalosti in revščini; zakaj pomaga vsem ljudem, samo svojim ne? In vsakrat, kadar so jo napadli ti težki dvomi, so ji tekale grenke, pekoče solze iz polugaslih oči, kajti njih čudovite modrine se je ovijalo v zadnjem času več in več bledih, žalostnih, jesenskih megel. A vedno še je sijalo žarko solnce ljubezni in upanja globoko izza njih. Evgen, njen dobri Evgen je odhajal le za kratek čas še z doma in ves dan se je trudil in ubijal, da je skoraj dvomila, ali je to prejšnji lahkoživec. Vse bo še dobro! Bog blagoslovi gotovo delo otroka, ki ljubi in spoštuje svojo staro mater, in Ivan se vrne spravljen in vesel k njej. Toda zdaj! . . .

Jasnilo se je že, črni, preteči oblaki so hoteli baš za gore, kar naenkrat trešči nepričakovano strela iz njih, in vse upanje je strto na mah. Naslonila je glavo na mizo in glasno zaihtela. Čutila je na svojem ramenu Evgenovo drhtečo roko, in še hujše jo je stresal jok. Končno se je nekoliko pomirila.

„K Ivanu grem, sama! Ni mogoče, da bi se nas tudi zdaj ne usmilil.“

Evgen se je hotel upirati, a premislil se je takoj. On bi ne šel za vse na svetu, ne, a mama naj le gre. Videla bode vsaj, ali zasluži oni človek tam spodaj, da nosi človeško podobo.

(Dalje prihodnjič.)

KRALJEVIČ MARKO.

Kdo me kliče iz gomile temne,
iz gomile moje petstoletne?

„Jaz sem, Marko, majka tvoja stara!
Toži se mi, sinko moj, po tebi.
Vstani, pridi zopet k meni, Marko,
pojdeva na Prilip, grad domači!
Tam živela bova srečno skupaj;
stregla bom ti, kakor prejšnje čase.“

Mrtev sem! Ne morem vstati, majka!
Pusti me, naj spavam in počivam,
naj počivam v sveti zemlji srbski,
sanje sanjam naj junaške svoje!
Ako pak še ljubiš me, o majka,
pa poklekni na gomili moji,
moli zame in za dušo mojo! . . .

Kdo me kliče iz gomile temne,
iz gomile moje petstoletne?

„Jaz sem, Marko, ljubica sem tvoja!
Jelica te zove k sebi zvesta.
Vstani, vstani, da te spet objamem,
da objamem te in te poljubim!
Moč ljubezni spet me vleče k tebi,
moč ljubezni vroče, hrepeneče;
pozabiti te ne morem, Marko!“

Srce moje, ljubica, je mrtvo,
hladno je in trdo kakor kamen;
ah, ljubezni več ne čuti ženske!
Ako pak je, Jelica prekrasna,
srce tvoje zopet oživelo,
od ljubezni silne se ti vnelo,
da živeti več brez nje ne moreš,
ljubi rajša živega junaka,
a ne drami mene v grobu tihem! . . .

Kdo me kliče zopet iz gomile,
iz gomile temne petstoletne?

„Jaz sem, Marko, jaz, tvoj verni Šarec!
Vstani hitro mi iz groba, vstani!
Ko vihar te, gospodar, ponese
na bojišče Kosovo nesrečno!
Turek divji tam, sovražnik najin,
kri preliva bratov tvojih zopet!“

Ti si, Šarec, ti si!? Gromska strela!
Dobrodošel, moj konjiček bojni!
Koplji, koplji na gomili moji
pa s kopiti me čimbrž izkoplji,
da ti vstanem in iz jame planem,
da popnem se nate, moj tovariš,
in odjašem na mejdan junaški
na Turčine, stare dušmanine!

A. Aškerc.

PISMA.

SLOVENSKA UMETNOST.

Ces. svet. prof. Iv. Franke.

II.

Za krajepisnimi problemi stremi sedanja moderna struja vobče, kakor dokazujejo vse izložbe v modernih velikih središčih, in prav razumevno je, da je potegnil ta moderni tok tudi naše umetnike seboj. Zanimanja za tako umetniško intimnost, za skromne predmete, kakor je n. pr. stara kmetiška bajta, nekaj vode med grmovjem in drevjem i. dr. pa pri Slovencih še ni, ali pa prav malo. Naše občinstvo želi in zahteva jasnih, na prvi pogled razumljivih, čedno izvršenih, lično izdelanih stvari in takih motivov, ki se mu dozdevajo vredni umetniškega napora, n. pr. slikane historije ali vsaj pravcate „genre“. Tak predmet,

raztegnjen po velikem platnu, gotovo imponira ogromni večini. Hitro nametano skupino barv, četudi v genialnih potezah in s smelim rokopisom in pravilne, resnične zračne perspektive — taki proizvodi se pri nas ne cenijo. Velik del naše inteligence pozna tudi velike umetniške zbirke, galerije in izložbe Dunaja in Monakovega, Benetk in drugod in nehote se ji mora vrniti v spomin primera na kvar naši razstavi.

Le iz takega razpoloženja nekaterih obiskovalcev zadnje slovenske umetniške razstave je mogoče razumeti neko oceno izloženih del vobče in po sebeh onih R. Jakopiča, moderno naziranje najbolj dosledno in izključno naglašajočega slikarja.

HENRYK SIEMIRADZKI: UMETNOST IN ŽIVLJENJE.

JESENSKI VEČER.

Spisal A. Sever.

Po širokem, pobeljenem hodniku, ki je slonel proti dvorišču na močnih obokih, je prišel Peter Kralj. Bil je zamišljen in zrl je v tla, pa je krenil po udobnih stopnicah dol in stopil naglo po prostorni veži pred hišo.

Dan se je nagibal. Daleč tam za ormenelimi gozdovi so se vzdigali veliki, kopičasti oblaki, sanjavo in leno in oblivala jih je večerna zarja, da so bili videti kakor zlati; po ravnini se je že vlegel mrak in zategli travniki so se potapljali vanj. Bilo je mirno, kakor bi vse spalo in se pogrezalo v pozabnost.

Okoli velike, starinske hiše z omreženimi spodnjimi okni, kakor jih nahajamo po deželi, in ki niso graščine, ki pa so še najbolj podobne favrovzem po bogatih župnijah, se ni nič ganilo, le tihi jesenski veter je potegnil včasih visoko pod nebom in tedaj je zašumel boječe, umirajoče vrh velike lipe, ki je rastla za oglom, in padel je na tla kak zapoznel list. Nad gozdovi v daljavi je letela jata tic selilk, ki se je videla kakor črna pega v bledozlati zarji ter se gibala, zibajoč se, v smeri proti jugu.

Peter Kralj se je ozrl dol na desno stran, kamor se je vila cesta, ki se je izgubljala v vas, že komaj vidna. Nekaj streh, čisto začrnelih in napol razpalih, se je stiskalo skupaj med drevjem tam, kjer se je nagnila ravnina. Ta samotna vas je bil Stari Log. Gledal je nekaj časa po pokrajini in potem je krenil okoli hiše ter poklical hlapca, da mu je naročil, naj konja osnaži ter hlev skrbno zaklene, nato pa je odšel na nasprotni strani preko prostranega, obzidanega dvorišča mimo vodnjaka nazaj v hišo, v spodnjo sobo, kjer je imel obednico. Pripeljal se je bil Kralj popoldne od pogreba. Na Selu umrl mu je ramreč daljen sorodnik po očetu in zato so ga prišli kmetje vabit, naj pride na pokop. Oddirjal je zarana z dvema rjavcema, s katerima se je vozil včasih po več dni okoli, kadar ni mogel več strpeti doma, ne da bi komu povedal, kod in čemu. Sicer pa je hodil po polju s prekrižanima rokama, za ljudi pa se je menil malo; obširno posestvo, ki ga je dobil po stariših, mu je obdelovala družina.

Ko je bil dospel v hišo sorodnikov, bilo je po veži že vse polno ljudi, katerim so dajali žganja, in na ognjišču je ležal hleb sveže pečenega kruha,

Absorpta est mors in victoria.
Osee 13, 14.

ki so ga vzeli pravkar iz peči. Stopil je skozi nizka vrata v zakajeno vežo, da ga sprva skoro opazili niso, potem pa je prišla družina rajnega Andreja. Bili so vsi objokani in zdeli so se mu nekako preplašeni, zlasti žena pokojnikova, postarna kmetica, ki je imela vso glavo zavito v črno ruto. Pogledala ga ni v lice, samo, ko jo je vprašal, če bodo kmalu odšli v cerkev, je prikimala molče in potem se je ognila mrtvaške izbe ter izginila nekam. Na Kralja je naredilo to mučen vtis, in zdelo se mu je, da v izrazu gospodinjinem ne leži žalost in bolešt, nego nekak živalski strah, ki ga je čisto iznenadil. Za materjo sta se splazili iz veže tudi dve hčeri Andrejevi in sin, ki je bil še dečak.

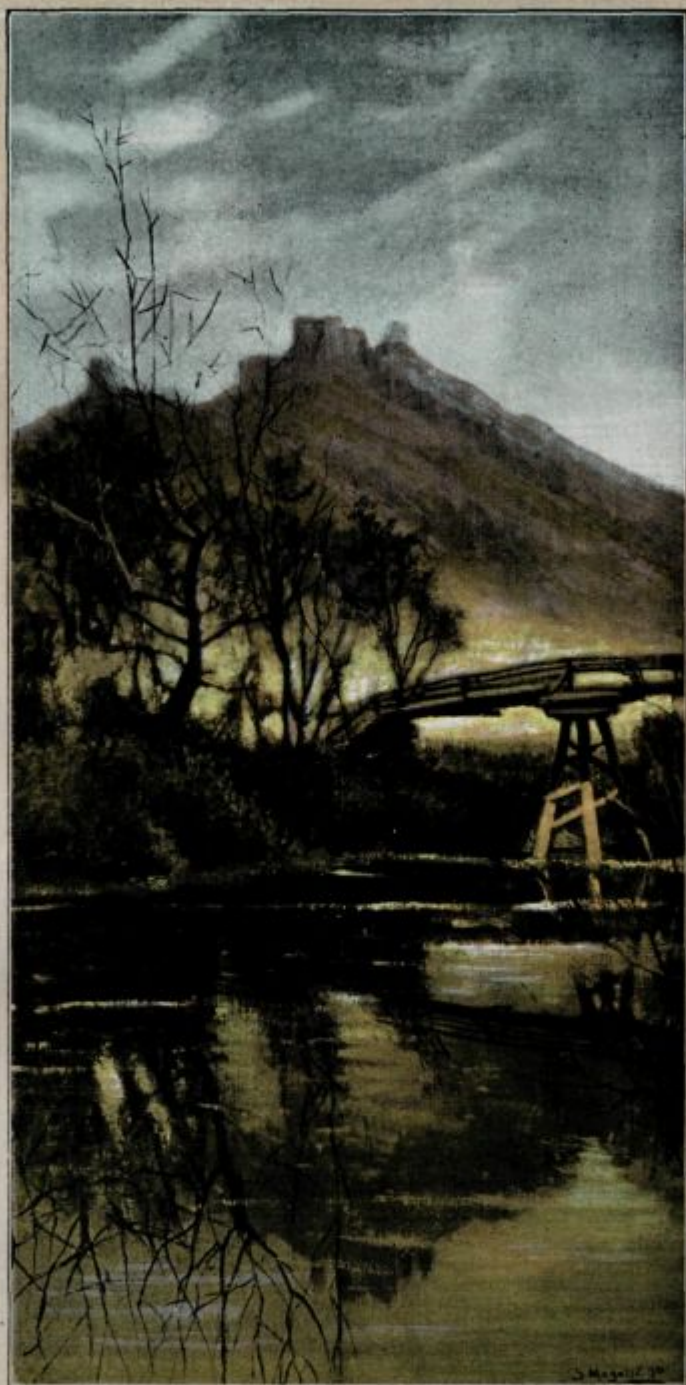
Osupnjen je stopil v izbo. Tudi tu ga ni nihče opazil. Na dveh klopeh, ki sta bili pregrnjeni z belimi rjuhami, je stala krsta in nad glavo mrličevo je visela na steni svetniška podoba; okna niso bila zagrnjena in skozi nje se je videlo na dvorišče pred hlev. Za pečjo, od katere je puhtela vročina, je čepel starec ter molil ravnodušno in monotonsko rožni venec, nekaj kmetov in nekaj žensk pa, ki so stali okoli mrliča, mu je odgovarjalo. Neki fant se je zadel, ko se je hotel Kralju ogniti, po naključju v leščerbo, ki je gorela radi vročine v izbi prav slabo ob nogah Andrejevih, pa je odskočil, kakor da se je prestrašil, ter se obrnil proti vratom. Mrliča ni gledal nihče izmed kmetov, in Kralju se je zdelo, kakor da so v nekakšni zadregi, ker so v izbi.

Stopil je h krsti ter pokropil mrliča. Andrej je bil oblečen v praznjo kmečko obleko; kamižolo je imel zapeto do vratu. Oči je imel čisto zaprte, ali po ostarelem licu ni bilo videti nikakošnih globokih, nelepkih potez; napol sivi lasje so mu nekako obkrožali močno čelo, ki je bilo jasno, čeprav blede in voščeno. Okoli ust, se je zdelo Petru, kakor da bi mu plaval lahen smeh, prav kakor bi hotel povedati nekaj veselega in prijaznega; le roke, v katerih je držal lesen molek, je imel krčevito sklenjene.

Kralj je dolgo gledal mrtvega sorodnika in prišlo mu je na misel, kako mu je pripovedoval včasih Andrej z ravno tistim izrazom na licu o setvi, o letini in o čredi, ki so mu jo pasli otroci po ledinah. Začutil je v sebi nekaj, kakor v kali, nekaj nenavadnega, kar ga je vznemljilo in vzradostilo obenem; stopil je ven na dvorišče.

Bilo je še megleno, kajti ura ni bila niti devet. Med tem pa so odmolili v hiši, in sosedje so začeli zabijati pokrov na krsto. Sem proti Andrejevemu

SREČKO MAGOLIČ:
RAZVALINE GRADU CELJSKIH GROFOV.

stanovanju so začeli gostejše prihajati vaščani in nabralo se jih je v kratkem precej okoli vrat, drugi pa so postavali okoli hleva in po dvorišču.

Kmalu se je izpred nizke, kmečke hiše Andrejeve, z zelenimi okni in slamnato streho, koje stene so bile že vse posivele, da se je zdelo, kakor bi ta dom izrastel iz zemlje, vil izprevod po blatni vaški cesti. Spredaj je nesel deček v roki nerodno svetilnico s prižgano svečo, da se je skoraj zadeval ž njo ob tla, za njim pa so nosili kmetje krsto in za to so se zvrstili pogrebci; tisti starec, ki je molil v izbi, je začel zopet molitev z visokim glasom, ko se je začel izprevod premikati, — Kralj je stoprav opazil, da je revež kruljav in da ima na hrbtu tolikšno grbo, da mu sega skoro do polovice temena. Žena pokojnikova je peljala seboj otroke, roke pa je imela sklenjene pred seboj in v njih je držala modro ruto.

Konec vasi je prišel duhovnik ter je krsto blagoslovil; Kralj je izstopil iz izprevoda ter šel naprej proti cerkvi, ki je stala zunaj vasi na griču. Ko je došel pogreb tja gori, je šel mašnik pred altar in pričel daritev. Zaškripale so orglje, in organist je pel hripavo nekaj vmes. Kralj je slonel ob okroglem, močnem stebru, ki je nosil kor in dolgo mu ni hotelo biti konca. Motril je narod, ki je klečal po potnem kamenitem tlaku in gledal krsto, ki je stala na tleh sredi cerkve. Premišljeval je, ali ti ljudje, ti priprosti ljudje, kaj mislijo o tem, kaj da je smrt, ali bi si sploh upali premišljevati o nji; morebiti bi se jim sploh ne zdelo potrebno. Mržnjo imajo do nje gotovo, pač, nekateri se je boje, — da, prav to jim je stalo napisano na licih, ko so bili zbrani na domu Andrejevem; boje se kakor se boje otroci. Videti jim je bilo, da jim je bil mrlič, s katerim so se prej čutili brate, tuj in neznan; morda le zato, ker je bil Andrej sedaj drugačen kakor oni, ker je bil brez življenja, ker ni več govoril ž njimi. Mogoče, da so se zato čutili nekako tuje ž njim, kajti ti priprosti ljudje delajo vse le iz instinkta. Ali pa je morda vzrok preplašenosti okoliščina, ker jim je smrt nerazumljiva in ker imajo strah pred vsem nerazumljivim in ker slutijo v vsaki stvari, katere si ne morejo pojasniti, nekaj hudega.

Kralj je čutil tisti strah, ki ga ima ljudstvo pred mrličmi in pred smrtjo, toda vedel si ga ni čisto natančno razlagati; ugibal je, ali tiči v njem kaj, kar bi bilo kakorkoli utemeljeno v ljudskem razumu ali pa je kriv temu le edino nezavedni instinkt.

Ko so vzdignili krsto ter jo nesli v jamo, se je predramil in šel za njimi iz cerkve. Mašnik je začel opravljati obred in narod mu je odgo-

varjal, ko je molil za dušo Andrejevo. Na Kralja je napravilo to turoben vtis; vladal je med ljudmi globok mir, ki so ga motili le zamolkli glasovi v presledkih. Tam za nizkim zidom, ki je mejil pokopališče, je stalo nekaj požoltelih divjih kostanjev, tako žalostno v medlih jesenskih barvah in solnce je zdajpzdaj posijalo komaj vidno.

Po pogrebu je šel Kralj v vaško krčmo, kjer so se zbrali kmetje k pogrebščini. Izpočetka so bili vsi potlačeni, — bila je tudi Andrejeva družina vmes —, in skoraj nič niso govorili, le pili so temnordeče vino; na vsaki mizi je stala v sredi velika steklenica, vse omizje pa je imelo le en sam kozarec. Nekateri premožnejši kmetje so pili strastno in hitro, kakor iz obupa. Iz kota, kjer je viselo razpelo, pa so se začeli kmalu oglašati nekateri, kot bi se prepirali in zabuhel človek je začel tolči ob mizo s pestjo. Vstal je hrušč in vpitje, in ko so se hoteli zgrabiti ter se je nekdo bil po prsah in kričal, tedaj je skoraj priplesal človek srednje rasti in obritega obraza s harmoniko v roki skozi vrata. Bil je videti pijan in vlekel je mehove na vse pretege. Pivci so kar onemeli, naenkrat pa so začeli nekateri ukati, drugi peti in tisti, ki je mislil razgrajati, je sedel nazaj na klop. Hrušč je vedno naraščal, od miz pa se je cedilo vino.

Kralju ni bilo več ostati v krčmi; hitel je ven ter zapregel in se hitro odpeljal. Studil se mu je ta prizor in poganjal je rjavca, da je voz kar frčal skozi vas. Za seboj je slišal še nekaj časa harmoniko in vpitje, a v duši mu je bilo tesno. Kolikor bolj sta divjala konja, toliko lepše se mu je zdelo; želel je pozabiti mrtvega sorodnika, pogreb in pijane, razgrajajoče kmete, ki so se mu zdeli prej kakor potuhnjeni. Vedel ni, ali so vredni ti ljudje zaničevanja ali usmiljenja; med kopo misli, ki so se mu vrivale, pa se mu je vedno prikazoval mirni, veseli obraz Andrejev, ko je ležal v krsti, kakor bi bil storil nekaj lepega, dobrega. Oni blaženi nasmeh okoli posinjelih ustnic mu je vstajal v spomin in ni se ga mogel otresti; čimdalje je mislil, tem bolj je čutil nekak odpor v sebi proti vsem ljudem na Selu in proti njihovim navadam in običajem. Nekaj je v njih, proti čemur se upira vsa njegova notranjost, nekaj brutalnega, nizkega in nerazsodnega, ki ga odbija z vso silo, a zakaj in čemu, o tem si ni bil še docela na čistem, toda to vprašanje ga je mikalo neznansko, da bi si ga razložil in čutil je v sebi kakor dolžnost, ki je velikega pomena, da si odgovori nanje ter pride do jasnega odgovora.

(Konec prihodnjic.)

PAVAČIĆ FRANJO:
VEČER NA MOČVIRJU KRAJ RIMA.

ŽRTVE ZLATA.

Spisal Jos. Jeranov.

(Dalje.)

VI.

Le Grand Corso de Gala!* Že ob osmih zjutraj je oznanil strel iz topa, da se prične šetanje mask po mestu.

Po vseh ulicah in trgih so letali od ranega jutra počenši neutrudni prodajalci, ponujajoč krinke, skafandre, rdeče čepice in confetti ter kliče na vse pretege:

„Bonbons! . . bonbons! . .“

Okoli poldneva se je pričela „bataille de confetti“.

Toda ti confetti v Nici niso tako pristni, kakor so bili v Rimu in Neapolju še v tistih časih, ko se je izprehajala po ulicah gospa Poezija —, v tistih časih, ko so iz brezštevilnih vozov sipali galantni Jupiterji na svoje oboževane Danaje goste plohe pravih pravcatih slaščic in sladkorkov . . . Sčasoma so postali galantni Jupiterji skopi in so začeli nadomeščati svoje sladke projekte s posušeno ilovico . . .

Prav tako frči tudi po ulicah nižkih poleg pravih confettijev dokaj drugih, prozaičnih stvari: grah, fižol, moka, dà, celó žagovina! . .

Zato pa se tudi marsikateri nališpani „snob“ izpočetka prav hudo jezi na ta nepričakovani bombardement, ki mu maže novo suknjo . . . elegantno kravato in frči v žepe pa za ovratnik . . . In to se mu ne godi morda le od nekaterih mimoidočih; vse je tako razposajeno: najvišja

„high-life“ in najelegantnejši gospodje mečejo confetti prav tako kakor priproste grizetke in drugi člani izmed nižjih stanov. Naposled tudi takemu ozkosrčnežu ne ostane drugega kakor da si kupi krinko ter zavojček confettijev ter vrača srečajočim milo za drago.

Tudi Orel je šel nekoliko na ulice, da si ogleda to pestro drvenje. Zdelo se mu je, kakor da obhaja vsa ta pisana družba velik praznik vesoljnega bratstva: burno veselje je za nekaj časa izbrisalo vse meje bogastva, vse razlike slojev . . .

Niti zastopniki nedotakljive Hermandade niso bili izvzeti to pot; kar kupoma so jih bombardirali, a redarji so molčali — in se smejali . . .

Največji hrup je bil v ulicah Saint-Francois-de-Paule; hiše so bile v cvetlicah, vse je bilo okrašeno z zastavami, oriflamami ter guirlandami rož in zelenja. Balkone, okna in estrade so izpremenili v lože ter jih prodajali po štirideset, petdeset frankov radovednim gledalcem, ki so se hoteli naslajati ob pogledu na veliki korso.

Ko si je bil Orel ogledal živopisani svet, je krenil zopet domov, da se pripravi z Olgo na popoldanski odhod. Prav ko je dospel do svojega hotela ter zavil okrog ogla, mu je bušila nežna roka polno prgišče confettijev naravnost v obraz.

„Chèr! . . Zasačila sem vas! . .“ Dvoje temnih očesc se je zabliskalo izza koketne maske; Orel

je ročno spoznal dražestno napadalko: bila je Violette.

„Oho, *mádemoiselle*, varali ste se! Svojega protivnika niste našli neoboroženega!..“

To izrekši, je zalučil vso zalogo streljiva, kar mu ga je bilo še ostalo, Violetti v bujne lase in razbeljeno lice, da se je raznovrstni drobiž trkljal in vsipal po prhutajočih prelestnih grudih.

„Preokreten sovražnik ste! Skleniva pre-mirje!..“

Segla sta si v roke . . .

„Midve sva že pripravljene za odhod . . . In vi?“

„Pravkar sem naročil „*char à bancs*“; iztaknil sem ga že komaj in komaj, zakaj vsi vozovi so že skoraj oddani.“

„Obkorej torej odidemo? . . .“

„Voz pride ob poldveh; obhod pa se prične ob dveh. Menim, da pridemo prav k otvoritvi . . .“

„Torej hitimo! . . . V prsih mi kujejo kovači nestrpljivega pričakovanja —“.

Kmalu nato je sedela vsa družba maskiranih lic na okrašenem „*char à bancs*“. Olga se je nervozno oklepala z levico ob soprogo roko, Violette je sedla njemu nasproti, a Pierre je sedel poleg grofice Villabianca kakor kozlobradi Pan poleg Junone.

Pripeljali so se na obširni prostor pred prefekturo. Tu je bil postavljen v podobi podkve ogromen oder in na njem so sedeli prefekt, mestni veljaki in odbor Carnevala, katerim vsem je bila naloga, da prisodijo najboljšim jahačem in naj-ličnejšim vozovom častna darila.

Ko se je bilo dalo znamenje s topom, so oživele nepregledne množice, kakor da jih je ošinil elektriški tok, in završele so v pester péle-méle: slikovito okrašeni vozovi so zadržali, drzovite maske so začele uganjati svoje burke, cavalcade so se razvile v dolge vrste.

Korso se je pričel!

Tudi voz z Orlom in njegovo družino se je pridružil . . . drugim v sled. Sprevod se je premikal — kakor hudournik skozi globeli in soteske — po ulici „*Saint-Francois-de-Paule*“, čez trg „*Charles-Albert*“, odtod ob „*Quais du Paillon*“ proti „*Promenade des Anglais*“.

Šale in zabave je bilo na vseh koncih in krajih . . .

Pa ne da bi se uganjale burke sirove in nedostojne, kakor se dogaja drugod, kadar obhaja Carneval svoje orgije po ulicah. Izpod krink ni slišati nebrzdanega kričanja, ki razodeva neotesanega maskiranca, objestni dečaki ne zbijajo svojih frivolnih lazzijev. Tu je vse dostojno, dasi

tudi hrupno in vrtoglavo . . . Pa tudi ni čuda, ker „*Corso de Gala*“ je zbirališče najvišjih slojev in najuglednejših rodbin nižkih, kakor tudi premožnejših slojev iz Toulona in Marseilla, iz Turina in Milana. Da se ob tej priliki tudi priprosti narod izborna zabava, to je gotovo!

„To je mravljišče! . . . Glejte ga škrate z rdečo čepico! . . . pa onegale krokarja, kako vam smešno kljuje in kavka! . . . Ali vidite tamle voz s kraljico rož?! . . .“ je vzkliknila Violette, bistro pogledujoč zdaj na to, zdaj na drugo plat.

„Pa ona cavalcade! . . . Kaj, prelestni jezdec! . . . Tam zopet gromovnik Mart na grškem bojnem vozu . . . naravnost v nebo bo zdrčal ta moderni Elija! . . .“ je opozarjal Orel ter se pripogibal z gornjim telesom močno naprej tako, da so ga zdajpazdaj zaščegetali Violettini mehki kodri ob očesih, posebno če je zavela sapa izza voglov.

„Da bi se le ne pripetila kaka nesreča!“ je vzdihovala Olga ter se še krepkeje stisnila k soprogu; „oh, tako se bojim . . . zdajnzdaj bomo zadeli ob kak vogel ali voz!..“

„Ne boj se! . . . To je vendar krasno: vse polno jezdecev in raznovrstnih vozov, pa vsi se vijejo skozi gnečo kakor kače . . .“

„Saj ni nobenega človeka okroginkrog, kamor se ozrete!“ je smehljaje se dejala baronica Villabianca, „sami duhovi in boginje, sove in škrate, kamele in opice . . . naposled že res ne vem, če smo še mi ljudje!..“

„O seveda nismo, madame!“ je brž podrezal Pierre v govorico; „jaz zagotovo vem, da sem opica . . . čisto prava opica sem! . . . Po licu sem že poraščen“ — potipal je žametasto svojo krinko — „po udih mi pa nekaj gomezi . . . vleče me nekam visoko: najrajši bi splezal na onole palmo . . . ah, kako bi se gostil s sladkimi orehi v kroni sedeč . . .“

„Pa kadar bi zmanjkalo orehov? . . .“ je vprašala madame Villabianca.

„Šel bi popravljat ure in metat skozi okno cekine!..“

„Nadejala sem se od vas kaj takega, brbljež! . . . Naš Pierre je pač še vedno isti hudomušni nemarkaj . . . Kdaj boste neki slekli svojo provenčalsko kožo? —“

„Ej naše provečalske kože so trde, žvaraste . . . nikdar se ne oglodajo . . . pa še pod rušo ne gredo v slast črvom in drugi golazni, ker so pre-zategle! . . . Bog vari, madame, me ugrizniti! — Polomili bi si zobé!..“

Pierre Torchboef se je namuznil kakor bi hotel reči: „ . . . če bi imela v ustih še katero svojo škrbino . . .“

„Jezik imate pač vedno nabrušen kot iglo!“ je opomnila madame Villabianca; nató se je obrnila k Orlu in dejala:

„Monsieur Pierre Torchboef govori angleški, nemški in bogve kaj še, a vzlic temu je ostal trd Provençalec, z dušo in telesom . . .“

„Aj tisto pa vsikdar, madame! . . .
Noutre en plen jour
Voulén parla toujours
La lengo dóu Miejour! . . .“*)

V šumnem veselju se je pomikal živopisani kortež dalje po „Promenade des Anglais“.

Po dolgi aleji palm je zašuštel mornik . . ., poigral se je z mesnatimi lepenastimi listi muz in visokih aloj, nato pa obliž z mehkim hladilom razgreta lica, ki so vršela dalje in dalje . . .

„Ah, kako prijeten hlad! . . .“ je dahnila Olga ter potegnila sapo váse, da so se nategnile goste gube na ohlapni jopici.

„In kako se je razburilo morje!“ je dostavila Violette. „Valčki se podé drug za drugim in pljuskuje ob breg, kakor bi hoteli pogledati, kaj se godi danes posebnega za bariérami, . . . odkod ta gomet in trušč . . .“

Sprevod jo je zavil po „Jardin public“ in črez „Pont des Phocéens“. Solnce je že prilezlo daleč na zaton; pravkar je jelo polzeti nad „Embouchure du Var“ ter se potapljati v smaragdne dvore „Angelskega zaliva“.

Naša petorica pa je krenila proti „Hôtel de France“, odpočit se od silnih, očarujočih vtiskov in se krepčat za večer . . .

Olgo je bil burni popoldan silno prevzel: tožila je, da ji kuje po glavi ter da se ne počuti nič kaj posebno dobro.

Ko so bili opravili svoj diné, se je odpravila takoj v svojo sobo.

Ostala družba pa je šla nadaljevat svojo zabavo.

Ob kakih osmih zvečer je veselje otvorilo šele vse svoje zatvornice. Po hišah so zažarele gruče svetilk . . . ob fasadah in alejah so se vile nepregledne guirlande benečanskih lampijonov . . . vse je bilo v ognju . . .

Po ulicah so se gnetle nepregledne trume . . . Vozovi, okrašeni po kolesih in ob sedežih s cvetjem, so drdrali gor in dol . . . tolpe najraznovrstnejših mask so se šetale vse vprek, pa živahno gestikulirale in veselo vzkrikale . . .

*) „Mi, ki prebivamo na jasnem dnevu, hočemo govoriti vedno jezik poldanski“. — Poldan (Mini, Miejour) t. j. južno Francosko. — Pis.

Kakor da je noč vlila novega ognja v žile, tako je vse rajalo in vzdrhtevalo v blaženi omotici . . .

Šele okoli enajste ure je bilo postalo po ulicah nekoliko tišje in mirneje.

Vse, kar je še čutilo v sebi slasti do novega veselja in kar je imelo še nekaj drobiža v žepu, — vse je hitelo v gledališča, kjer se je bil pričel „Le Grand Veglione“.

V Nici običajni „Veglione“ je nekaj sličnega maskaradnim veselicam drugih krajev; samo da se vršé tu v gledaliških prostorih, prav kakor znani pariški „Bals de l' Opéra“.

Orel je bil krenil s svojo družbo v „Grand-Théâtre“. Že ob vhodu jih je presenetila godba, svirajoča zunaj na estradi, radovednežem v nasladi in v gledališče prihajajočim za nekak „avant-goût“ tega, kar jih pričakuje v notranjih prostorih.

Partèrre so bili izpremenili v plesno dvorano, razsvetljeno „a giorno“.

Družba z Orlom si je najela eno izmed odličnejših lož, ki so bile za ta večer prestvarjene v elegantne male salone. V sosednjih ložah so bili zastopani vsi najvišji krogi niške „haute-volée“ . . . in bili so tudi vsi maskirani . . . Soupé se je serviral kar v ložah; maske izmed „demi-monde“ pa so večerjale in si hladile razsušena grla v dvorani ali ob buffetu.

Za plesalce je že nedostajalo prostora . . . pa to jim ni kalilo zabave! . . . Stiskali so se tem tesneje . . . in stopali so si tembolj prijateljski na prste! . . .

Po ložah so vzletavali zatiči buteljki proti stropu . . . njih zamolklo pokanje se je prijetno vmešavalo v poskočne melodije orkestra . . .

Violette se je okrenila k Orlu ter dejala: „Ej, kako se vrste pari po taktu šampanjca! . . . To je danes vse naravno, neprisiljeno . . .“

„Odložili so za nekaj ur težke oklepe nerodne etikete. Danes rajajo vsaj ljudje, z mesom in krvjo, — ne pa naslikani mannequini . . .“

„Ah, kako je postalo tesno, zaduhlo v tem malem kurniku! . . .“

„Izvolite, mademoiselle, nekoliko oddihniti se?“ je uslužno vprašal Orel ter jo spremil nató v foyer.

Tam ji je bil ponudil roko, in ona se je oklenila tesno, da je čutil mehko valovanje njenih grudi.

Prisrčno sta kramljala o tem in onem, izprehajaje se gori in doli — — —

Naenkrat se je zdrznila Violette ob njegovi desnici . . . njene oči so za nekaj hipov ostrmele na dveh novih prišlecih, ki sta počasi prikorakala po stopnicah navzgor.

Prvi je bil postaren gospod, srebrnih las, drugi pa, v častniški uniformi avstrijske mornarice, je bil vitkega telesa in onih značilnih potez v licu, ki razodevajo krepke sinove skalovite Dalmacije.

Orel si je bil komaj površno pogledal prišleca, ko mu je Violette že hlastno zašepetala s tresočim glasom, urno krenivši proti vhodu:

„Mamá se bo dolgočasila . . . predolgo sva že zunaj! . . .“

Ko sta stopila v ložo, je Violette brzo šepnila materi nekaj prav potihoma.

Orlu sta se iz šepeta ujeli v uho le besedi: „ . . . kapitan . . . Barčič . . .“

Baronica Villabianca je pobledela nalahno in dejala:

„Treba bo odriniti . . . pozno na jutro že gre . . .“

Nanagroma so se odpravili domov v svoj hôtél. Medpotoma so največ molčali: obe dami sta bili nekako razmišljeni, — Pierre je zaspano zehal in se jezil na rože po tlaku, na katerih mu je nekaterikrat izpodrsnilo, da bi mu bilo kmalu izpodrsnilo na tla, — Orlu pa se je drvila po glavi slika za sliko . . . V ospredju je zrl povsod le Violette, a od strani je pogledoval zarjaveli obraz častnika v mornarski uniformi.

VII.

„Za denar domovino bi svojo prodal —
žalibog, da je nimam nobene! —
Za denar vse! Ljubezen je moja denár,
denár strast, ki po svetu me žene . . .“

A. Aškerc.

Vedno hitreje je drvilo Orla⁸ po vrtincu, v katerega je bil zašel, oklenivši se baronice Villabianca in nje hčere.

Včasih mu je sicer šinila v glavo misel, da ne ravna prav, ker pušča svojo soprogo docela iznemar, dočim se udaja tujki z vso svojo dušo. Hotelo se mu je v takih trenutkih skočiti iz tega motnega toka, kamor ga je bila zanesla nevidna sila; — toda taki trenotki so bili sila kratki, in so našli vselej slabotnega, brez kremenite volje . . . Motovilo se mu je po glavi: „Ta Violette je posebno, nevsakdanje bitje . . . Kako priprosto je njeno vedenje . . . pa kake kretnje: Venera je stopila na zemljo! . . . Ne vem še, da bi katera znala tako duhovito razpletati govor . . . pa brez puhlega besedičenja! . . . In ta miloba na njenem obrazu! — Pa kaj neki zakriva mistično razmerje do pomorskega častnika? . . . Čemu sta se mu

izognili v gledališču? . . . Sicer pa obdaja to Violette sploh temna, neprodorna atmosfera . . . Ah, to je atmosfera globoke duše! — Pa jaz hočem podreti vse ovire, vzdigniti hočem zaklad, ki leži v njeni duši! — Kako neznatna revica pa je Olga! Njeno obzorje sega jedva od žličnjaka do ognjišča . . . Da sem se pač moral prikleniti za vse življenje na to slabotno bilko! In sedaj naj bi se izognil priliki, ki mi je pred nosom? Čemu bi mi bili kupi zlata, čemu smeli roji čustev in vzvišenih misli! . . .“

In Orla je vleklo po takih razmotrivanjih s podvojeno silo v bližino Violetino.

Vse raznovrstne divertissemente, ki so se prirejali v Nici po velikem korsu, je preživel in presanjal ob njeni strani.

Na „Bataille de fleurs“, ki se je vršila čez nekaj dni na „Promenade des Anglais“, sta obšipala drug drugega z vrtnicami, kamelijami, jasinom, geranijem . . .

Na pustni torek sta se udeležila igre z „moccoletti“, kjer se je tisoč in tisoč prs napenjalo, da ugasnejo mimoidočim majhne goreče svečice . . .

„Haha, upihnila sem vam luč življenja!“ je poredno se smeje vzklikala Violette, napenjajoč ustni v ljubko šobico.

„Au contraire! . . . Vi ste šele užgali v meni novo življenje!“ se je branil Orel, nanovo prižigajoč ugaslo svečico.

In res, ogenj, ki mu ga je Violette užgala v prsih, je švigal vedno više in više, hlastno objemajoč vse njegovo jestvo.

Ob enajstih ponoči so zažigali na grmadi ogromnega mannequina — pusta.

„Kako sikajo ognjeni jeziki proti nebu! . . .“ je vzkliknil Orel. „Prav kakor v moji duši! . . . Zakaj ste podnetili požar v duši moji, mademoiselle Violette? . . .“

„Kako ste poetski navdahnjeni, gospod doktor! . . . Ako bi bila pompier, brizgnila bi na vas curek mrzlega studenca! . . .“

„Da, da, curek mrzlega studenca . . . iz dna vaše duše! . . .“

Silno čuvstvo, ki je vezalo Orla na Violette, je rastlo od dne do dne v njegovih prsih . . .

Toda Violette mu še ni pokazala v ničemer, da bi tudi on njo zanimal bolj kakor ljub znanec in prijeten družabnik . . .

In prav to je razpaljevalo njegovo dušo, da je še s tem večjo strastjo tlel in mrl za njo.

(Dalje prihodnjič.)

V TOŽNEM TRENUTKU.

Zazibal vrt se je
v jesenski sen
in veter je zavel
po njem studen.

Kaj hočeš, listič, še
na veji zdaj?
Aj, zbežal, zbežal je
cvetoči maj . . .

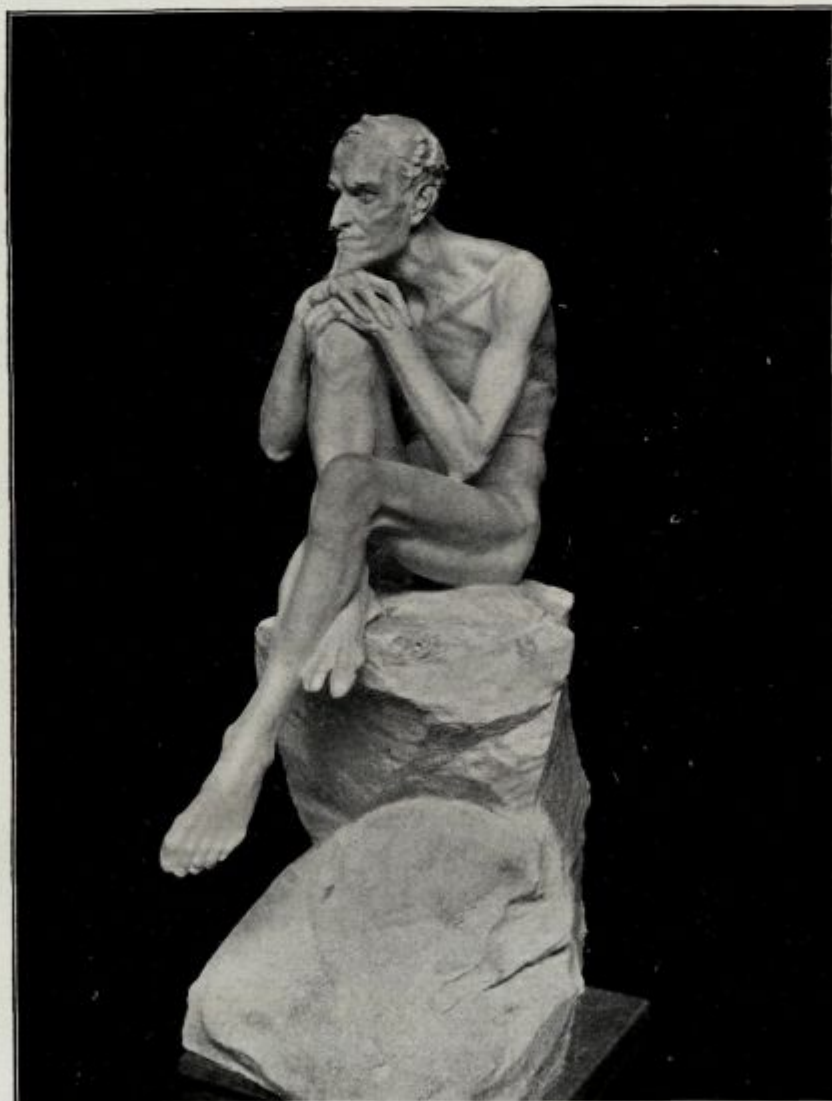
Pač sanjal si enkrat
še sen sladak,
in tebi jaz tedaj
sem bil enak.

Zdaj si porumenel
in ovenel
in tudi meni maj
je odcvetel.

Ko strte nade so
in up odvzet,
čemu pred smrtjo nam
še strah, trepet?

Aj, listič, skoraj boš
trohnel na tleh . . .
Da spaval tudi jaz
bi že v grobeh!

Zb. Rusin.

MARK MATVEJEVIČ ANTOKOLSKIJ:
MEFISTO.

H. MAKART:
P. P. RUBENS.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

A. Aškerc: Balade in romance. Drugi natisk. Izdala in založila Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani. 1903. Znamenite in splošnopriljubljene Aškerčeve balade in romance, ta biser naše poetske književnosti, so izšle po preteku 12 let v II. natisku. Jedva 1200 iztisov je potrebovalo cel ducat let, da je mogel pesnik prirediti novo izdajo! To je pač signatura časa, ki razvoju slovstva nikakor ni ugoden. Slovenska javnost je prvo izdajo Aškerčeve knjige pozdravila z izrednim veseljem in kritika jo je sprejela z neomejeno pohvalo. Aškerc je sedaj nekatere pesmi nekoliko opilil ter izpustil nekatera odvečna mesta, tako da je danes njegovo delo tudi v formalnem oziru popolno. Cena 2 K. O klasični knjigi prinesemo prihodnjič obširnejše poročilo.

† **Aleksandrov Josip Murn: Pesmi in romance.** Uredil dr. Ivan Prijatelj. Izdal in založil L. Schwentner v Ljubljani. 1903. G. dr. Prijatelj je zbral najboljše pesmi pokojnega poeta Jos. Murna (glej članek „Mlada slovenska lirika“ zv. I. „Slovana“) ter jih z lepim vodom izdal pri Schwentnerju. Pesmi so bile deloma že natisnjene, deloma pa so iz pesnikove rokopisne ostaline. Krasno knjižico sprejme pač vsakdo z radostjo. Knjiga ima obliko Kettejevih poezij, a je za 3 pole obširnejša. Str. 136. Cena broširanemu zvezku 3 K 50 h, vezanemu v platno originalno vez 5 K; po pošti 20 h več. Izredno elegantno knjigo najtopleje priporočamo. Obširnejšo oceno prinesemo prihodnjič.

Izdanja družbe sv. Cirila in Metoda. Pravkar je izšel družbeni „Vestnik“, ki poroča o dosedanjih velikih skupščinah in prinaša mnogo podatkov o podružnicah na Kranjskem, Stajerskem, Koroškem in Primorskem, o društvenih zavodih, o društvenem gospodarstvu sploh itd. S to publikacijo je ustrezno čestokrat izraženim željam družbenikov. Obenem je izšla knjižica družbe sv. Cirila in Metoda (14. zvezek), ki prinaša nabožne in slovstvene liste, katere je vprid šolske družbe zbral trnovski župnik Ivan Vrhovnik. Tu so podani životopisi nekaterih starejših slovenskih pisateljev v lepi, poučni obliki. Cena 80 vinarjev. — Maloprej izšla je tudi pripovedna pesem: „Tarbula“, devica-mučenica,

speval Janez Bilc. — Cena 80 vinarjev. — Končno je izšla ljubka črtica pokojne pisateljice Lujize Pesjakove: „Smrt pravičnega“, pismo, ki ga je pisala soproga Poncija Pilata, Klavdija Prokla, svoji prijateljici Fulviji Resili. Cena 20 vinarjev. Te tri knjižice z „Vestnikom“ vred se bodo pošiljale raznim društvom, kakor tudi posameznim rodoljubom po deželi. Ciril-Methodova družba potrebuje podpore, ako hoče svojo težavno nalogo uspešno vršiti, zato naj slovensko občinstvo vseh slojev v polni meri stori svojo narodno dolžnost.

Ročni kažipot po Goriškem, Trstu in Ljubljani in koledar za navadno leto 1903. Sestavil And. Gabršček IX. letnik. (Cena K 1-60. S pošto 10 h več.) V Gorici tiskala in založila „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. 1903. Obseg: I. Poknežena grofovina Goriško-Gradičanska. Deželno glavno mesto Gorica (str. 23—58). Politični okraj goriške okolice (59—88). Politični okraj tolminski (88—107). Politični okraj sežanski (108—127). Politični okraj gradiščanski (117—137). — II. Trst z okolico (138—158). — III. Ljubljana (163—271.) — Ta „ročni kažipot“ podaja najnatančnejše informacije o mestnih, deželnih, državnih in cerkvenih uradih in uradništvih, o šolstvu, društvih, zavodih, trgovcih, obrtnikih, zavarovalnicah, zbirkah, zdravnikih, časopisih, poslancih ter sploh o vsem, kar ima za javnost količkaj večjo važnost. Knjiga je torej velike vrednosti za vsakogar.

Knjige „Matice Hrvatske“ za I. 1902. Dobili smo sledeče knjige: 1. Hrvatski kraljevi. Pentalogija. (924—1102). Prvi dio: Tomislav. Historija u pet čina. Napisao Stjepan Miletić. — 2. Črtice iz hrvatske književnosti III. Povjest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku. Piše Milorad Medini. Knjiga I. — 3. Zabavna knjižnica „Matice Hrvatske“: Ženski udesi. Tri pripoviesti. Paraskina sreća. — Sirota. — Udala se. Spisal Živko Bertić. — 4. Zabavna knjižnica. Probrane pjesme Tugomira Alaupovića. — 5. Zabavna knjižnica. Udovica. Pripoviest iz XVII. vieka. Napisao J. E. Tomić. — 6. Dubrovačka trilogija. Spisal Ivo Vojnović. — 7. Slavenska knjižnica. Djevojački sviet. Izabrane pripoviesti čeških spisateljica. S češkega preveo i uvodom o kulturnom radu

češke, obrazovane žene popratio Stjepan Radić. — 8. Ferdo Šišić: Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba. 9. Poučna knjižnica. Izabrana poglavja iz narodnega gospodarstva (političke ekonomije). Napisao Fran Milobar. — 10. Knjižnica za klasično starinu. Knjiga VI. Život starih Grka. Sastavio Koloman Rac. Sa 66 slika u slogu.

O teh prelepih knjigah prinesemo ocene in poročila v prihodnjih štev. „Slovana“. Najplodovitejše in najodličnejše jugoslovansko književno društvo, „Hrvatska Matica“ naj bi imela vedno več članov tudi med Slovenci! Želeti pa je tudi, da najde med Hrvati na ša „Slovenska Matica“ več zanimanja in več članov kakor doslej. Vzlic vsemu ostane namreč doslej še neoporečna istina, da razumevajo Slovenci slovansko vzajemnost — bodisi kulturno ali politično — še najboljše, ne le ob banketih in v slavnostnih člankih, nego tudi v dejanju! Slovenska in hrvatska „Matica“ sta poklicani v prvi vrsti, da književno vzajemnost čim bolj in bolj realizirata. S samimi resolucijami na žurnalistovskih shodih ni prav nič pomagano! Spoznavajmo in podpirajmo se!

Máky v žité: Gabriela Preisova. V založbi društva „Maj“ v Pragi so izšle pod tem naslovom štiri „koroške povesti“. Gabriela Preisova je med slovenskim čitateljstvom dobro znana in priljubljena češka pisateljica, katere razne povesti so izšle tudi v slovenskem prevodu. Preisova prihaja rada med koroške Slovence, zato imajo njene povesti duh koroških tal, ki ga ni možno nadomestiti umetnim potom. Notranja resničnost je glavni čar teh slik iz življenja Korošcev. Pisateljica zna zanimivo pripovedovati, je dobra psihologinja ter umeje s karakterističnimi dialogi povečati pristnost kolorita. Želeti je, da bi izšle tudi te povesti kmalu v dobrem slovenskem prevodu. K. H—r.

Petdesetletnico Jaroslava Vrchlickega, češkega pesnika, prozaista in dramatika, so praznovali Čehi dne 16. t. m. Njegovo ime je Emil Frida. Rojen je bil v Lounu. Vrchlicky je med najplodovitejšimi literati svetovne literature. Izdal je mnogo zvezkov pesnij (lirskih in epskih), povesti in dram veseloiger in tragedij) ter prevel dela prvih klasikov nemške, italijanske, angleške, francoske, španske, poljske in nordijske literature. Sedaj deluje kot profesor slovstva na češkem vseučilišču v Pragi ter je član gospodske zbornice. Obširnejšo študijo s pesnikovo sliko prinese „Slovan“ prihodnjič.

Dvajset let poljske književnosti. Spisal Viljem Feldman. 2 dela. Z ljubeznijo in s temperamentom se je lotil V. Feldman velike naloge, opisati in označiti literarne struje in delavce na polju poljske književnosti v razdobju poslednjih 20 let. Delo se začneja z l. 1880, ko je bil pozitivizem vladar tako v politiki kakor v slovstvu. V Varšavi je ustanovil Swiętochowski svoj tednik za znanstvo in leposlovje „Pravda“. Tedaj so se pojavljali pesnik Asnyk, Gomulicki in M. Konopnicka ter pisatelja prozaista Boleslav Prus in E. Orszeszkowa, ki združuje v sebi moško energičen, skoraj hladen razum z globokim, pristno ženskim sočutjem. Asnyka imenuje Feldman največjega poeta filozofa in mojstra oblike; Konopnicka pa je pesnikinja ljudstva, demokratka, narodna v oblikah in sujetih. Orszeszkowa obdeluje snovi iz plemiških in narodnih, kmetskih in židovskih slojev, Prus pa je realen pozitivist, fin stilist in globok psiholog, ki je doma v vseh sferah poljskega pestrega življenja. Pisatelj tipičnega plemišstva je Henryk Sienkiewicz, slikar besede, a brez vpliva na razvoj idej novega zaroda. Naturalizem zastopajo Dygasinski, Zapolska in Ostoja. Ti tvorijo most med staro in novo umetnostjo, predigro k najnovejšim literarnim strujam. Najmlajši poljski književnosti je posvetil Feldman ves II. del svoje knjige. Začenja se z l. 1890. Rodila se je poljska dekadence, ki sta ji bila očeta Miriam in

Lange. „Bolna misel, skeptična in osvobodena vsakega ponosa, je povsila svoja krila in se povrnila k svojemu globočjemu bistvu, k veliki, neznani, z brutalno samozavestjo s prestola pahnjeni kraljici — duši“. Apoteoza „nage duše“ je smoter najnovejšim literarnim strujam. Globoka revolucija vlada v duhovih in v slovstvu zapada. Pod vplivom Škandinavcev, Ibsena, Strindberga, Garborga in Hamsuma stojé Belmont, Mankowski in Dombrowski. Simbolizem in misticizem sta osvojila poljske pisatelje brez dogem. Toda ta kaos je trajal kratko dobo. Kazimir Tetmajer je konkretnější ter izraža že jasnejše hrepenenje modernega človeka po sreči. Ivan Kasprowicz udarja na nove strune, v katerih glasovih pa se vpleta zopet odmev narodne poezije. Na dramsko slovstvo vplivata Sudermann in Hauptmann. Zastopniki poljske realistične drame so Wojcicka in Kisielewski, poetične bajke v obliki drame pa Rydel in Sinkiewicz. Doba najmlajše poljske moderne se začneja s tednikom „Życie“. Na čelu ji stoji St. Przybyszewski, za njim pa stopajo St. Wyspianski in Stefan Żeromski, predstavitelja poljske narodne melanholije, izvirajoče v žalosti nad minolostjo in sedanostjo, Vl. Orkan, Daniłowski, Wolska, Staff in Micinski. Feldman je somišljenik dekadence in njegov entuziazem ga zavaja često do nekritičnosti. Vendar je njegovo delo za spoznanje najnovejših literarnih stremiljenj med Poljaki velike vrednosti. Ker je pisatelj duhovit, temperamenten in spreten stilist, ljubeč plastične slike in živ, bujen kolorit, je njegovo veliko delo vrhu tega tudi prijetno in vseskoz zanimivo čtivo. A. Hajek.

Maloruske novele. Občudovanja vredno je, kako se boré Malorusi, ki živé pač v malenkostnih in težkih razmerah ter v neprestanem boju za najprimitivnejše narodnopolitične pravice, tudi za vedno višji kulturni razvoj. Ta nadarjeni narod ima lepo vrsto pisateljev in pisateljic, ki vzbujajo pozornost tudi drugod. Nedavno je izšla zopet zbirka novel odlične maloruske pisateljice Olge Kobylańske pod naslovom „Maloruske novele“, ki kažejo lep pripovedniški dar in so zanimive zlasti zato, ker so tipične slike maloruskega narodovega življenja. Nekatero teh novel so izšle tudi v nemškem jeziku v založbi J. C. C. Brunsa v Mindenu na Westfalskem s študijo Georga Adama: „Zadnje stoletje maloruskega slovstva“. — M.

L. Melšin. V letih 70—80 preteklega stoletja se je pojavil med Rusi mlad, nadarjen lirik, Melšin, katerega pesni je prevevala spočetka morda nekoliko pretirana romantika. Pozneje pa je krenil na pot Nekrasova, na pot socialnega pesništva. Kakor vsa tedanja mladina, ki je imela le kaj intelligence in naobrazbe, se je združil tudi Melšin z revolucionarji, potezal se je za pravice ljudstva ter se strastno boril, da osvobodi svojo domovino spon absolutizma. V borbi za osvobodbo naroda pa je malodane zamrla pesniška struna Melšina. Kot „nevaren revolucionarec“ je bil prognan v Sibirijo; in od istega časa se je pojavila v Rusiji zdaj pa zdaj kaka globoka, socialna pesem sila temačnega, uprav sibirskega kolorita. Še večje zanimanje pa so vzbudile Melšinove črtice, ki so začele izhajati l. 1896 v časniku „Ruskoje Bogatstvo“ pod skupnim naslovom „Iz sveta zavrženih“ in katerih je sedaj že dva debela zvezka. Tu šele je stopil Melšin na pravo polje, tu je razkril veliko moč svojega pesniškega daru, polnega fine karakteristike in individualnosti. Delo „Iz sveta zavrženih“ je nekak dnevnik kaznjence, ki opisuje živo, realistično ter z najfinejšimi nuansami življenje v prisilnih delavnicah tam v severni Sibiriji. Pisatelj pripoveduje edinole to, kar je videl in slišal sam, vsega družega se ogiblje. Uprav mojstrsko razkriva Melšin golo dušo zločinca v vsej svoji podivjanosti, v kateri pa se vendar zabliska včasih plemenito,

človeško čustvo. Delo „Iz sveta zavrženih“ je visoke pesniške vrednosti, plastična slika življenja in čustvovanja prognancev v Sibiriji. M.

Ruskaja biblioteka. Sedaj, ko se po raznih slovenskih krajih odpirajo ruski kružki, ko je slednjič zanimanje za ruski jezik prodrlo tudi med Slovence, ne bo morebiti odveč, ako napišem par besed o ruski biblioteki, ki izhaja v Lvovu od l. 1887. Znano je, da vsa slovnica in teorija ne pomagata mnogo, da se s samo slovnico ni možno naučiti nikakega jezika. Čitanje šele, kjer se kaže vse bogastvo besed, je najboljši pripomoček k poznanju jezika. Sprva dela čitanje v vsakem tujem jeziku težkoče, a ko s slovarjem prečitaš par knjig, gre prav lahko tudi brez slovarja. — Kje naj dobim ruskih knjig? Tako sem slišala povpraševati učence ruskega kružka. Direktno iz Rusije je res malo težavno in predrago naročanje knjig, zato omenjam rus. biblioteko, ki izhaja v Lvovu, ki je prvič jako ceno in ki se drugič dobiva vedno brez vsakih težkoč. Imenovana knjižnica, ki izhaja mesečno, stane za vse leto le 5 K. ter prinaša dela najboljših in najbolj znanih ruskih pisateljev. Kdor je tako srečen, da je na biblioteko naročen že več let, ima lepo zbirko ruskih umotvorov, n. pr. svetovnoznan, nedosežni roman Tolstega: „Vojna in mir“, Dostojevskega: „Hudodelstvo in kazen“, „Vstajenje“ Tolstega, „Foma Gordjejev“ Gorkega, „Revizor“ Gogolja, „Večna istina“ Potapenka itd. Razven tega izšlo je v imenovani biblioteki še mnogo manjših del, kakor: novel in črtic, ki so res pravi biseri in ob katerih se človek čitaje uprav naslaja. Kdor se pridno uči rusčine leto dni, prav lahko seže po teh knjigah. Prepričana sem, da se mu bo jezik v njih zdel po nekotikih zvezkih uprav domač. Kakor rečeno, biblioteka je ceno in izhaja mesečno, kar je prav primerno za čitatelje — začetnike. Naročiti je: Rus. biblioteka, Lvov, Russkaja ulica, N. 3. Mária.

„Lettres a Française“, I. zvezek serije romanov „Moderna žena“. Znani francoski pisatelj Marcel Prevost, avtor del „Sestrična Lavra“, „Polovična nedolžnost“, „Julkina možitev“ i. dr., je krenil že v zadnjih svojih delih „Frederique“ in „Lea“ na drugo pot, ki jo je zlasti jasno začrtal v najnovejšem svojem proizvodu: „Lettres a Française“. Nekdanji raziskovalec duševno bolehalih, nenormalnih, pokvarjenih ženskih bitij zahteva v svojih „Pismih nečakinji Francki“, naj bi se nauk, ki ga je moral človek dobiti iz prejšnjih njegovih del, uporabil praktično. Ženski je treba prave, resne vzgoje, kajti od inteligentne, dušno in srčno naobražene žene je tudi odvisen kulturni razvoj vsega naroda. Prevost se dotika v tej knjigi vseh perečih točk ženskega vprašanja ter zlasti ženske vzgoje. Knjiga je namenjena v prvi vrsti mladim dekletom in materam. M.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Dve noviteta sta se igrali v pretečenem mesecu: veseloigra dr. Jos. Štolbe „Morska deklica“ in drama Maksa Dreyerja „Poskusni kandidat“. Češka veseloigra je francoskega duha in značaja. Ideja ni docela izvorna in nova, a srečno obdelana. Dejanje je živahno in zanimivo, zaplet in razplet prav dober. Glavno ulogo ima Fajdiga, filister donjuanskih nakan, a malomestne naivnosti. Igral ga je g. Lier z bravouro. Izvrsten tip nevoščljivega in škodoželjnega, hkratu pa dobrodušnega prijatelja je ustvaril tudi g. Verovšek. Naslovno subretno ulogo „Milene“ je igrala prav uspešno gdč. Rückova. V ensembli so se odlikovali ga. Danilova, g. Dobrovolný in g. Boleška.

Naslovno ulogo v Dreyerjevem „Poskusnem kandidatu“ je igral g. Hašler s polnim razumevanjem, s tem-

peramentom in s pristno gorkoto. Dokazal je, da je misleč igralec, ki ima rutino ter dovolj daru, da postane vrla moč našega gledališča. Störmerja je karakteriziral s finimi detajli gosp. Lier, ki je ustvaril najmarkantnejši tip v vsej drami. Prav dober je bil tudi Benefeldt g. Dobrovolnega, ki je igral mirno in premišljeno. Ulogo učiteljice je diskretno predstavljala gdč. Rückova ter naša v poslednjem dejanju pristno tragičnih tonov. Temperamentno in prisrčno je igrala gdč. Kreisova Gerto ter v poslednjih svojih prizorih vnovič dokumentirala svojo sposobnost za najresnejše vloge. Njen jok ob slovesu s Fricem je bil dojmljiv ter ves prizor igran s fino realitiko. G. Dragutinović je pokazal s starim Heitmannom svojo veliko porabnost za karakterje; igral je detajlirano in iskreno. V ensembli so storili docela svojo dolžnost agilni g. Boleška, g. Lovšin in g. Verovšek.

V tej dobi sta se igrali tudi Govekarjevi priljubljeni dramizaciji „Rokovnjači“ in „Deseti brat“. Žal, da se narodnim dramam posveča premalo skrbnosti v uprizorjanju! Ako bi se količkaj žrtvovalo za izvirne naše drame, bi se koristilo le stvari.

V Anzenbergerjevi drami „Krivoprisežnik“ je gostoval gosp. Ign. Borštnik ter dosegel v naslovni ulogi velik uspeh. Izbora igre za gostovanje tega modernega umetnika pa ne moremo imenovati srečnim. Dr. P.

Slovenska opera. Gounodov „Faust“ in noviteta „Hoffmannove pripovedi“ Jacquesa Offenbacha sta polnila operni repertoire minolega meseca. Ulogo „Fausta“ je v pevskem oziru znamenito izvrševal g. Vlček, tenor velikega, velesimpatičnega glasu. G. Aschenbrennerja „Mefisto“ je izvrsten pač z igralskega stališča, vendar mu tudi v pevskem oziru ne gre preveč negativno upoštevati nasalnosti petja, ker je sicer pevec okusa in preciznosti. Gosp. Kral je bil prav dober Valentin, dasi je njegov glas nekam pretrd. Gdč. Procházkova je kot igralka docela vztrezala in bila poleg „Fausta“ ljubezniva pojava. Prav zal Siebel pristrčnega petja je bila ga. Svoboda-Hanuševa. Zbor je popolnoma zadoščal, dasi si želimo več igre poleg petja.

„Hoffmannove pripovedi“ so prav lepa točka slovenskega opernega repertoira.

Izvršitev te romantične opere je bila dobra. Gdčna. Procházkova je svoji dve ulogi kot Olimpija v I. in kot Giulietta v II. dejanju izvršila kot pevka, še bolje pa kot igralka zadovoljivo. Melodijozno arijo, katero ponavlja kot Olimpija večkrat, je prepevala s finim poudarjanjem. V drugi ulogi, kot Giulietta nam je gdč. Procházkova s premišljenim kretanjem predočila strastno življenje v polni meri uživajočo Benečanko. Krasno beneško barkarolo pa je pela z občutkom. V glavni ulogi III. dejanja, v dramatični ulogi Antonije je nastopila ga. Svoboda-Hanuševa in je vložila vanjo vso svojo umetniško nadarjenost. S svojim zvonkim glasom je pela izvrstno melodijozne arije in se je tudi v igri, kakor vedno, prav lepo odlikovala. Hoffmanna je pel gospod Vlček. Žal, da je bil nekoliko indisponiran. Semterja je bilo opaziti tudi nekoliko disoniranja. Nikolaja je krasno pela gdč. Glivarčeva ter s svojim simpatičnim glasom in nastopom dobro predočila dobrosrčnega prijatelja. Ista gospodična je izvrstno pela tudi glas matere Antonije v III. dejanju. V vsej operi aktivna vloga Hoffmannovega demona, ki nastopa v ulogah Coppelija, Daperttuta in dr. Mirakla, je bila dodeljena g. režiserju Aschenbrennerju, ki je vse tri vloge rešil povsem srečno. Pač pa naj bi položil v svoje vloge še nekoliko več demoničnosti in skrivnosti. G. Hašler ter g. Lier sta svoje manjše vloge izvršila prav dobro. — Gledé uprizoritve omenjamo, da je bilo dejanje v Benetkah spriči nedostatnosti dekoracij in mobilij preubožno. Krivda

tiči pač v štedljivosti deželnega odbora. Tudi oder je za take prilike premajhen in zlasti premalo globok. B.

„**Pikova dama**“. Opera v treh dejanjih. Uglasbil P. Čajkovski. Rusi prodirajo vedno bolj s svojo kulturo. Ruski romani se prevajajo v vse jezike, najrazličnejši listi in zborniki prinašajo prevode ruskih črtic in novel, po največjih svetovnih odrih se igrajo moderne ruske drame ter se prepevajo ruske opere. Na odru dunajskega opernega gledališča je nedavno dosegla opera P. Čajkovskega epohalne uspehe. Aleksander Sergejevič Puškin je spisal novelo „Pikova dama“, ki pa je bila zahodnemu svetu precej neznana. Čajkovski je porabil tekst Puškinove novele ter ga uglasbil. O krasoti te opere so na razpolago ne le slovanske, nego tudi angleške, francoske ter nemške recenzije. Vsi prištevajo Čajkovskega največjim skladateljem sedanje dobe. Groze in viharnih strasti bogato besedilo je nudilo glasbeniku v izobilju prilik, da razplete vse svoje genialno muzikalno znanje bodisi v ensemblestavnih ali posameznih pevskih točkah. Ljubko in nežno je prvo dejanje. V poletnem vrtu petrograjskem nastopajo šetalci, igrajoči se otroci in pevajoče dojilke. Medenosladko se zibljejo njihov glasovi v ozračju; v drugem dejanju nastopita Liza in njena prijateljica Pavlina. Dejanje je poetično. Zamakne nas v sladkožitje prve ljubezni. Značilen je motiv pique-dame: milo in nežno se oglašja iz fagota. Divna je medigra na maskaradi: uprav kot bi bil umetnik prisluškoval pri Mozartu, a vendar je vse tako samoniklo. Najkrasnejši pa je trenutek, ko se odigrava usoda grofice. To dušeče ozračje v spalnici, označeno v sordiniranih goslinih zvokih ter v nemirnih šestnajstinkah hreščočih vijol! Kot bi v teh glasih odmevali maščevalni kriki zamrle grofice. Višek operne umetnosti je podal Čajkovski v čisto priprosti ariji „Greta“. Grofica jo poje v zadnjih trenutkih svojega življenja. V ganljivih zvokih se spominja svoje mladosti v Versaillesu na kraljičnem dvoru in peva romanco, ki jo moremo zvati angelsko. Niti zagrizena židovska zavist ni mogla odrekati pokojnemu ruskemu skladatelju, da ima danes prav redkokaterega vrstnika. Žal, da niti letos ta opera ni prišla na slovenski oder! F. K—c.

Maksim Gorkij, čegar drama „Na dnu“ se sedaj ponavlja v Moskvi s tolikim uspehom, piše novo dramo z naslovom: „Žid“.

Vstajenje Leva N. Tolstega, katero je že dramatiziral Francoz Bataile in ki se je že predstavljal v Parizu, dramatizira v italijanskem jeziku znani dramatik Camillo Antonio Traversi. M. B.

Sudermannov „Johannes“. Spominjam se še, s kakimi občutki sem šla iz gledališča, ko sem slišala Sudermannov „Dom“. Kaj tako krasnega, zdelo se mi je vsaj tisti večer, nisem še videla na odru. Moj Bog, kakšna je ta drama, in če bi je tudi ne bila igrala sama Duse, kakor jo je tistega večera! In prav tako „Čast“! Tisti pretresljivi Zacconijev jok mi je še dolgo šumel po ušesih, tisti kontrast med idejami iz tujine došlega sina in filistrsko naivno družino je še dolgo zavzemal moje misli.

„Konec Sodome“, sem čitala pred več leti na plakatih po tržaških ulicah kmalu potem, ko sem videla omenjeni drami.

Seveda, iti treba, videti jo moraš, sem si prigovarjala. A kakšno razočaranje! Občinstvo je sprejelo dramo s sikanjem in žvižganjem. Drama v Trstu ni uspela. Sedaj pa čitam v italijanskem listu, da tudi njegov „Janez“, drama v petih dejanjih s predgovorom, ni prodrla. Dasi je drama stara že štiri leta, vendar se je prvič igrala šele sedaj, decembra meseca v jubilejskem gledališču na Dunaji. Italijanski kritik piše o njej: „Anatole France je spisal enkrat kratek pogovor med starim Poncijem Pilatom, exguvernerjem v Jeruzalemu, in njegovim prijateljem. Pogovarjala sta se o lepih časih, ko je bil še Poncij

Pilat guverner. Prijatelja sta govorila o šegah v Palestini ter se posmehovala Judom, ki si ustvarjajo vsak hip novo vero, ki niso nikdar mirni ter se vrhu vsega še pritožujejo v Rim, kako strogo se z njimi postopa.

Prijatelj, ki je bil tudi enkrat v Jeruzalemu gost Pilata, vpraša mahoma:

„Kaj pa je s tisto prekrasno Magdaleno, ki je tekala za prerokom?“

„Magdalena! Prerok!“ vpraša začuden Pilat.

„No, dà, neki Jezus, katerega si dal križati.“

„Jezus! Križati!“ ponavlja začuden ex-guverner — „nič se ne spominjam onega, o katerem mi govoriš.“

V tem priprostem dialogu Anatola Franca — piše italijanski kritik — je več dramatičnosti in več življenja, nego v vseh petih dejanjih Sudermannove tragedije.

Vsa historija, ki je vendar tako imponujoča in tako tragična, ki je navdahnila pesnike, skladatelje, slikarje, kaže jo Sudermann tako neokretno in konvencionalno, da se je delo iz ust teh aktérjev zdelo kakor malenkosten libretto opere, deklamovan z afektacijo. Oseba glavnega junaka, dasi je dobro očrtana, saj je uporabil zato Sudermann vso svojo dramatično spretnost, da bi bolje prikazal tragično stran Janezovega značaja, otemni vendar ob drugi osebi, katere se na odru niti ne vidi, ki pa vendar obrača vso pozornost občinstva nase, t. j. oseba Izveličarjeva.

Herodijada je preveč podobna kakej cocotti našega časa, Salomova hči spominja preveč na Ado v „Koncu Sodome“, Herod pa je nekaka marioneta v rokah drugih.

Oblika je dobra, toda odlična z lepimi, bobnečimi frazami. Šemtertjaj je kak prizor, ki imponira, tako inscenacija n. pr. „prihod Izveličarja v Jeruzalem“.

Težko, da bi Sudermann spisal še kaj tako dovršenega in krasnega, kakor sta „Dom“ in „Čast“. Mária.

Gustav Modena. V vseh italijanskih gledališčih so 13. januarja z velikim slavljem obhajali stoletnico rojstva Gustava Modene. Rojen je bil v Benetkah, dovršil gimnazijo, študiral na univerzah v Padovi, Rimu in Bologni ter bil promoviran doktorjem prava. Posvetil pa se je gledališču in je prvi postavil Dantejevo „Božansko komedijo“ na oder in sam predstavljal Danteja ter citiral njegove poezije. Ljudje so tedaj trumoma hiteli občudovat njegovo dramatično umetnost. Nastopal je v glavnih vlogah, kot Hamlet, Aristodem, Otello, Lear. Njegovo ime je bilo slavljeno v Italiji in Angliji, zaman so skušali posnemati ga prvi umetniki italijanskih gledališč. Umril je 1. 1861.

Drugi koncert „Glasbene Matice“ januarja meseca nas je seznanil z dvema mladostnima češkima umetnicama. Nastopili sta kot pevka gdč. Magda Dvořáková in kot violinistka gdč. Marija Heritesova. Prva je hčerka slovitega češkega komponista in ravnatelja praškega konservatorija, Antonina Dvořáka. Njen glas, ki se giblje v legi mezzosoprana, je velesimpatične barve. Po svojem timbru ima značaj altovski, a z lahkoto dosega višino soprana, ne da bi izgubil kaj na svojem baršunastem blagoglasju. Gdč. Dvořáková nastopa samozavestno s svojim temperamentnim predavanjem takoj pri prvih taktih z občinstvom in kontakt in vsled tega lahko pričakuje povsod take simpatije in toliko navdušenja, kakor ga je žela pri ljubljanskem občinstvu. Pela je mlada pevka svojega očeta pesem „Lahko noč“ in arijo iz opere „Rusalka“, ter krasno urejene J. V. Novotnega „Libeške pesmi“. Gdč. Heritesova, učenka znanega pedagoga na goslih Ševčíka, je po letih še mlajša od gdč. Dvořákové. Nastop njen je docela družega značaja. Kakor nedolžno, še nekoliko plaho dete prihaja pred občinstvo, katerega pa hipoma očara, kakor hitro napravi prve poteze na goslih. Sliši se iz vsakega

tona dobra šola in lahkota, s katero vodi lok. Mendelsohnov e-mol koncert, ki ga je mladostna virtuosinja predavala poleg družih, manjših kompozicij, ji je dal prilike, pokazati svojo virtuozičnost v vseh vrstah. Dasi še marsikaj ni bilo docela dovršeno, je bilo občinstvo prisrčno s svojim navdušenjem, ker je čutilo, da ima pred seboj velik mlad talent. Kot okvir k tema novima prikaznima v naši koncertni dvorani sta nastopila ženski in moški zbor „Glasbene matice“. Prvi je pel tri speve iz Dvořákovih „Moravskih dvospevov“, drugi pa Antona Foersterja novi, mojstrski, veličastni zbor „Povejte ve planine“, katerega je občinstvo pozdravilo z velikim navdušenjem in Antona Nedvěda, po svoji milobi priljubljeni zbor „Pod oknom“. Oba zbora sta pela pod vodstvom g. Mateja Hubada vzorno ter sta si z gospodom zborovodjo vred pridobila novih lavorik. —v —r.

GORENJSKI SLAVČEK.

Zložil Anton Foerster.

Leta 1871 je kranjski deželni zbor razpisal nagrado za najboljšo domačo opero in za najboljši operni libretto.

Tekmovala sta menda le A. Foerster in rajni A. Hribar, skladatelj in vadniški ravnatelj v Gorici, brat skladatelja p. Angelika v Ljubljani.

Z odlokom deželnega odbora dne 8. marca 1872 je bila Foersterjeva opera „Gorenjski slavček“* odlikovana s prvim darilom in sicer na podlagi ocen izvoljene jüry, v kateri so bili češki operni skladatelj Bedřich Smetana, skladatelj Karel Bendl in praški kritik dr. Ludovik Procházka.

Bedřich Smetana se je izjavil o opereti takole: Prvo in morda edino nagrado zasluži nedvomno „Gorenjski slavček“, ki ima svežo melodijo, izvirnost, večjo harmonizacijo in spretno instrumentacijo.

Dr. Ludvik Procházka je pisal: Vseskozi posrečeno, dovršeno delo spretnega peresa. Delo „Gorenjski slavček“ zasluži tudi, ako ga opazuješ z absolutnega stališča, neomejeno pohvalo, ker je po ideji in obliki naravno ter se odlikuje s toploto izraza in bi bilo zato vredno prve nagrade veleslavnega deželnega odbora. To še tembolj, ker se je komponist v svojem delu skrbno oziral na narodni značaj in praktično izvajanje.

Karl Bendl pa je sodil: Moje mnenje, ki se opira na mojo vest in obstoječa načela estetičnih in specialno muzikalnih zahtev, je vsekakor to, da glasujem za opero „Gorenjski slavček“, ki jo moram proglasiti vredno nagrade.

Prva predstava operete „Gorenjski slavček“ se je vršila v starem, pogorelem gledališču dne 27. in 28. aprila 1872. Tedanja slovenska in nemška kritika priznava opereti brez omejitve veliko glasbeno vrednost, a obžaluje, da je besedilo premedlo in brez živahnejšega dejanja.

Skladatelj je nato izročil besedilo Čehu Emanuelu Zünglu in pozneje še Engelbertu Ganglu, da ga predelata in popolnita, ter je uglasbil tudi nove dostavke. Libretto je izdalo „Dramatično društvo“ l. 1896 iznova z novim naslovom: „Gorenjski slavček. Liričnokomična opera v dveh dejanjih“. L. 1896 se je uprizorila opera v novem deželnem gledališču trikrat zaporedoma z največjim uspehom in ob splošnem navdušenju. Pri reprizi se je predolgo l. dejanje razdelilo v dve dejanji, tako da se je poslej uprizarjala opera vedno le kot tridejanska opera.

* Libretto je spisala Lujiza Pesjakova, in ga je dalo na svetlo „Dramatično društvo“, 19. zvezek „Slovenske Talije“ l. 1872. Naslov ima „Gorenjski slavček“. Lirična opereta v dveh dejanjih.

Tačasni, kot strog kritik znani K. Hoffmeister piše o operi v „Slov. narodu“: „Da je g. Foerster sposoben, kakor nobeden drug slovenski komponist, je splošno priznano; vsakdo ve, da je izboren harmonik in izredno spreten kontrapunktist, a njegova opera nas je prepričala, da je v strogem slogu z majhnimi pomočki in majhnim orkestrom, a jako fino in duhovito delujoč instrumentator. Opera se odlikuje s fino in duhovito instrumentacijo in bogato melodioznostjo ter nam dela čast pred vsem svetom.“

„Laibacher Zeitung“ pa je prinesla ob tej priliki kritiko: „Delo je imelo na vsak način uspeh, ki tudi pri reprizah ne bo izostal; seveda le kompozicija, nikakor pa ne tekst. Vso opero preveva toliko izobilje glasbe, da človek skoraj pozabi pomanjkljivosti besedila. — Foersterjevo delo je v muzikalnem oziru umotvor ter imamo vsekakor dovolj povoda, biti ponosni na najnovejšo slovensko opero.“

Po predstavah l. 1896 je skladatelj, upoštevajoč ocene in nasvete, nekatere glasbene točke okrajšal, oziroma na nekaterih mestih nekaj dodal, popolnil instrumentacijo, dodavši še nekaj godal.

Tako popravljena je izšla v klavirskem izvlečku opera v založbi „Glasbene Matice“.

Danes je torej mogoče vsakomur, ki je pred leti opero le slišal in si po posluhu napravil kritiko, vzeti klavirsko partituro v roke, in prepričati se, da so kritiki po vsej pravici delo hvalili, ker je opera res izborna umetniško glasbeno delo. Z absolutno glasbenega stališča jo lahko postavimo poleg najboljših slovanskih opernih del. Foerster seveda ni glasben secesionist, nego soliden umetnik, ki ne izsiljuje učinkov drastičnim potom. Foerster stopnjuje pravilno in neprisiljeno, vendar uporabljaja vsa priznana novejša orkestralna sredstva. Že partitura nas prepriča o duhoviti, dobro premišljeni, tehtni in efektni orkestraciji, ki zahteva pač celega umetnika. Vsak glas je lepo izpeljan in samostojno obdelan, kar že v overturi takoj zapazimo. Klavirski izvleček je izboren in primerjaje ga z orkestralno partituro, moramo tudi reči, da je popoln, kolikor je mogoče. Orkestralni glasbeni efekti so prav spretno preneseni v klavirsko partituro.

Poleg krasne overture so posebno lepi sledeči operni deli: Arija Franja „Veselje in radost“ in dvospev z Minko; dvospev Majde in Minke pri slovesu, Minkina pesem za odrom. Polni muzikaličnega humorja so prizori Chansonetta z vaškimi dekleti in mični prizor, ko oskrbnik sodi Chansonetta, kjer ima fagot prekomerne figure. To je prizor, ki ga moreš dobiti le v najboljši buffo operi. Jako pikantna je chansonetta Ninone; lepa napitnica Franja in zbora. Ljubke in lepo v šopek so zbrane narodne pesni, katerih zadnja, „Bratci, veseli vsi“, je posebno lepo izdelana. Vrednost ima tudi kot glasben komad sam zase. Opera se završuje z velikim zborom, s krasno „Ave Marijo“.

Prav letos je bil pravi čas za uprizoritev te opere, ki bi jo prvič lahko s partituro v roki zasledovali in se jej divili. Žal, ni je na letošnjem repertoarju naše opere. A naše mnenje je, da je sedaj še posebej sveta dolžnost slovenskega gledališča, da to opero čim prej postavi zopet na repertoire. Uspeh opere leta 1896 je bil vsestransko prav dober, in bode tem boljši poslej, ko je delo dovršeno z največjo skrbnostjo ter je tudi izpopolnjeno besedilo živahno in dramatično. L. Pahor.

UMETNOST.

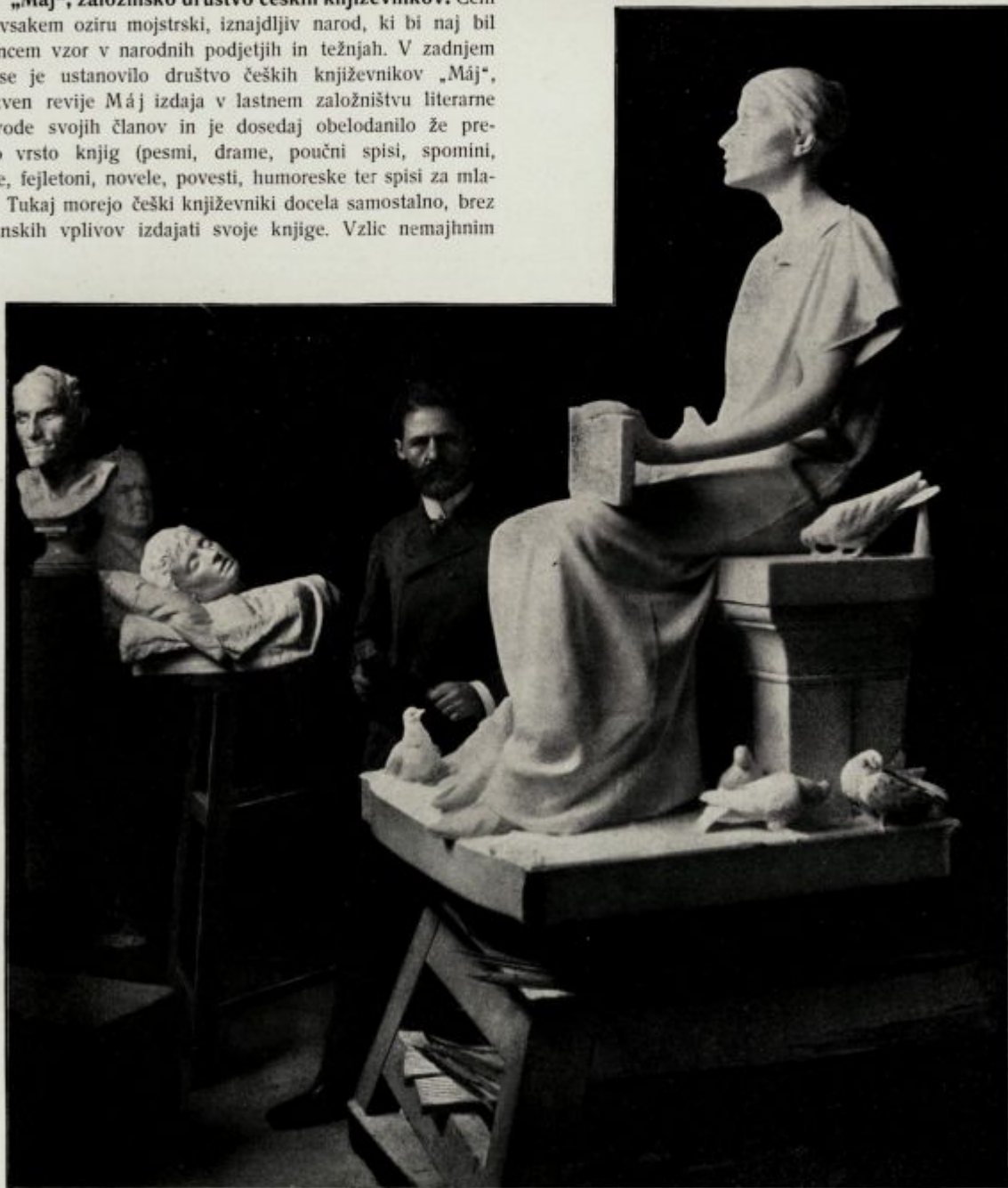
„Ljubljana“ gđc. Ivane Kobilčeve. V mestnem domu je razstavljena velika alegorična slika naše odlične sodelavke, slikarice Ivanke Kobilčeve. Slika je določena za mestno zbor-

nico. „Ljubljana“ — mlada in nežna, a ponosna — sedi na prestolu; ob njej piše zgodovino Klio. Zastopniki naroda, kmetje, delavci, obrtniki, ribiči, ženske in otroci, narodna društva in dr. hité k matuški „Ljubljani“ ter ji poklanjajo svoje pridelke in izdelke. Slika ima mnogo krasnih tipov — med temi nekaj izvrstnih portretov — a vendar ni preobložena. Tu je videti lepota našega ženstva v razni starosti, moč in zastavnost naših mladeničev. Slika je v koloritu sveža in izredno simpatična. Dekorativno bo delovala prav prijetno. Gdč. Kobilčeva zna posebno lepo slikati ženske in otroške glave. Nekoliko zarisana je pač leva roka „Ljubljane“; tudi prestol je perspektivno nedostaten. Toda te malenkosti se izgubé docela, ako pride slika v steno ter bo poslej delovala le totalno. Vsekakor je Kobilčina slika krasno delo, ki dela čast umetnici ter je nov dokaz njene eminentne nadarjenosti za dekorativni genre ter za portrete.

Dr. Y.

„Máj“, založniško društvo čeških književnikov. Čehi so v vsakem oziru mojstrski, iznajdljiv narod, ki bi naj bil Slovencem vzor v narodnih podjetjih in težnjah. V zadnjem času se je ustanovilo društvo čeških književnikov „Máj“, ki razven revije Máj izdaja v lastnem založništvu literarne proizvode svojih članov in je dosedaj obelodanilo že precejšno vrsto knjig (pesmi, drame, poučni spisi, spomini, studije, fejetoni, novele, povesti, humoreske ter spisi za mladino). Tukaj morejo češki književniki docela samostalno, brez postranskih vplivov izdajati svoje knjige. Vzlic nemajhnim

oviram napreduje društvo uspešno. Češki pisatelji so bili že dolgo let združeni v društvu „Máj“, toda to društvo ni imelo svojega lastnega založništva. Ko se je končno sprožila misel v to svrhu, so se znani češki pisatelji Vaclav Štech, dr. I. R. Kronbauer in Ivan Červenka trudili, da izdelajo predloge za ustanovljenje samostalnega založništva. Drugo veliko podjetje društva je že imenovani leposlovni tednik „Máj“, ki je v kratki dobi dosegel ogromnih uspehov, tako moralnih kakor gmotnih. V 20 dozdaj izdanih številkah je zastopano nad 70 prvih čeških literarnih in umetniških delavcev, in časnik ima že danes nad 5000 naročnikov. Uredništvo, ki so v njem pisatelji kakor Jaroslav Vrchlický, dr. Jaromír Borecký, Adolf Černý, Ivan Červenka, dr. Jurij Guth, Fran Herites (ki je obenem šefredakter), Anton Klášterský, dr. Rudolf Kronbauer, Viljem Mrštík, Anton Sova in Vaclav Štech, umeva vestno

ANTOKOLSKIJ PRI DELU.

svojo nalogo in izpolnjuje, uresničuje spretno svoje umetniške težnje. Ves svoj gromotni dobiček darujejo pisatelji za povzdigo svojega lista in s tem plemenitim činom le pomnožujejo vrste svojih prijateljev. Knjig, izdanih v založništvu društva „Máj“, ne bomo navajali, ker jih je preveč. To so zgolj dela velike literarne vrednosti. Oprema knjig je jako lična in izvirna, kajti Čehi pazijo tudi na zunanost knjig in med sodelavci za zunanjo opremo knjig delujejo izpričane umetniške moči, kakor sta mojstra M u c h a in J a n s a, večino platnic pa so jako spretno izvršili slikarji: Šimůnek, Häussler, Wiesner, Wenig in Strohl. Publikacije društva jamčijo češčine večšim Slovencem, da dobé ž njimi v roke spise istinite literarne vrednosti. Z—1.

Emanuel Krescencij Liška. 18. m. m. je umrl češki znameniti slikar Liška. Noč, ki jo je Liška slikal najrajši, je prišla ponj ter ga zakrila za vselej z mehkim zagibi črne svoje halje. Zaspal je v njenem naročju za večno, morda fasciniran in k smrti hipnotiziran z žarki fosforjuočega meseca, ki sije magično na tolikerkih njegovih umotvorih. Bajé ga je objela smrt sredi dela. Brez napovedi, brez bolečin, brez obupa nad nedovršenim delom in nad krasnimi načrti je prišla. Krasna smrt! Plamen, ki ni dogorel, nego ugasnil. — E. K. Liška je bil rojen l. 1852 v Mikulovicih na Moravskem. Mladost mu je bila žalostna. Pokojnina matere, vdove oskrbnika v Milevsku, kjer je preživel Emanuel svoja prva leta, ni zadoščala za sinovo umetniško vzgojo v Pragi. Boril se je torej z bedo in delal za kruh. V Monakovem, kamor je prišel po dovršenih študijah, je naslikal več drobnih umotvorov, pa tudi marsikateri dober in imeniten genre, n. pr.: „Stari samec“ in „Jutro pepelnice srede“. Poleg tega pa je ilustriral razna dela. Posebno krasne so njegove ilustracije h Havličkovi satirični pesmi „Krst sv. Vladimírja“. Njegov „Kristus“ in njegova „Madonna“ sta mu pridobila na jubilejni razstavi najsplošnejše priznanje in popularnost. Naslikal ju je kot štipendist v Rimu. Od l. 1888 je bil profesor na umetniško-obrtni šoli v Pragi. Njegove slike so razširjene po vseh slovanskih in tudi tujih ilustriranih listih. Čast bodi njegovemu spominu! K. H—r.

Mark M. Antokolskij. V homburških kopelih blizu Frankobroda ob Meni je umrl meseca junija m. l. ruski kipar Mark Matvejevič Antokolskij. Rusi ga smatrajo prvim kiparjem svoje očetnjave. Antokolskij je bil potomec židovske rodbine ter rojen 1842. leta v Vilni, kjer je prebil kot gravér do 1863. l. Tega leta se mu je posrečilo dospeti v Peterburg, kjer se je vpisal v akademijo znanosti in umetnosti. Že naslednjega leta se mu je posrečilo pridobiti si srebrno svetinjo za rezbarijo iz lesa: „Večerno delo starega žida“. Naslednje leto mu je nov kip iz lesa in slonove kosti „Skopi žid“, prinesel novo svetinjo. Potem je izdelal nekoliko zanimivih študij iz gline, kakor: „Prepir za Talmud“ in večjo študijo: „Inkvizitor“, ki gre zapirat žide v kleti ob času velikonočnih praznikov. Ta umotvor je obrnil nase pozornost akademičnega konkláva. Velika kneginja Marija Nikolajevna, takratna predsednica akademije znanosti in umetnosti, mu je naročila izvršiti to študijo v velikih razmerah. L. 1871. je razstavil „Ivana Groznega“, ki mu je pridobil naslov akademika ter ga hipoma proslavil med ruskim občinstvom. Car Aleksander II. je zapovedal, napraviti kip „Ivana Groznega“ iz bron, in londonski kensingtonski muzej je vrstil odliv tega kipa med najodličnejše svoje dragotine: — to je čast, ki je dotlej še ni dosegel noben ruski kipar. Delavnost Antokolskega predstavlja nadalje cela vrsta triumfov v Rusiji in tudi za mejo. „Peter Veliki“, „Jaroslav Modri“, „Dimitrij Donskij“, „Jovan III.“, „Kristus pred sodiščem národa“, „Nestor“, „Jermak“, „Sokrat“, „Mefisto“ — vsi ti kipi so znani skoraj vsemu svetu. L. 1880 je Antokolskij dosegel čast pro-

fesorja kiparstva ter se končno nastanil v Parizu. Z Rusijo in ruskim občinstvom je ostal sam in njegova rodbina v tesni zvezi in zapadna Evropa ni vzela Rusiji njenega velikega umetnika. Poslednjega njegovega velikega dela: „Inkvizicija“, katero je hotel obdelati bolj podrobno in vsestransko, mu smrt ni dala izvršiti. Poleg kiparskih izdelkov je zapustil tudi dokaj člankov, raztresenih po časopisih ter obširno in zanimivo autobiografijo. Pokopan je bil dné 5. julija 1902. l. v Peterburgu na preoblaščenem pokopališču. (i + a)

TEHNIKA.

Das Riesenthor zu St. Stefan in Wien und Freiherr v. Schmidt's Project für dessen Wiederherstellung. Randglossen zu dr. Heinrich Svoboda's Schrift „Zur Lösung der Riesenthorfrage“. Von Dr. J. Mantuani. Mit fünf Abbildungen. Wien. Verlag der „St. Norbertus“ Buchhandlung. Med dunajskimi umetniškimi kritiki zavzema naš rojak dr. Josip Mantuani častno mesto. Tudi manj širšim krogom je postal znan po svoji kritiki „Beethovena“, sohe lipskega kiparja Maksa Klingerja. Saj so se lansko poletje vsi dunajski krogi zanimali za Klingerjevo razstavo. Dr. Mantuani pa zavzema tudi na glasbenem polju odlično mesto. Pred nami leži novo delo izpod peresa našega rojaka. Knjiga je bogato okrašena ter se peča z dunajskim krajevnim vprašanjem, kako naj bi se restavrirala glavna vhodna vrata cerkve sv. Štefana. O tej zadevi se govori ter piše že 20 let. Slavni stavbenik vite z Friderik pl. Schmidt je predložil l. 1882. načrte, na katerih podlagi naj bi se prezidala ta monumentalna vrata sv. Štefana. A načrti so bili v centralni komisiji za umetnost zavrženi . . . Po preteku skoraj dvajsetih let, l. 1901. se je ta zadeva porinila iznova v ospredje, a Schmidtovi predlogi so bili zopet uradno odklonjeni. Sedaj pa je nastopil vseučiliški profesor dr. Henrik Svoboda s svojo brošuro „Zur Lösung der Riesenthorfrage“. Dr. Svoboda je nastopil pot arheoloških dokazov ter se zavzel za ohranitev zgodovinsko znamenitih vrat. Zmešnjava je postajala večja. Tu je posegel vmes dr. Mantuani, ki v prvi vrsti kritikuje Svobodovo delo. Njegovo načelo je, naj se voli nekaka srednja pot med Schmidtovim ter Svobodovim predlogom. Mantuani sicer ne nastopa poti arheoloških dokazov, ampak izkuša spretno pridobiti nasprotnika s posredovalnimi predlogi za svoj načrt. F. K.

Červenkov „fotofonograf“. Upodablajoča umetnost ima pred drugimi umetnostmi to prednost, da ostanejo umotvori ohranjeni za dolgo dobo tudi potomcem. Predavanje deklamatorja, pevca, instrumentalista ali celega orkestra se pa ne more ohraniti in traja tedaj umetniški proizvod te vrste le za dobo izvajanja. V trenutku, ko se ustvari, tudi že zopet preneha. Pač imamo od leta 1876. Edisonov fonograf, ki more ohraniti glasbene ali deklamatorske proizvode. Pa gotovo se vsakdo bralcev spominja, da, če je slišal fonograf ali tudi Berlinerjev l. 1886 izboljšani gramofon, kako sitno moti vrvenje motorja in da dobi vsekdar človeški glas pločevinast zvok. Te nedostatke je praški inženjer Červenka bajé popolnoma odpravil in je njegov fotofonograf zmožen, napodobiti vsaki glas z istim značajem in barvo, kakoršen je v naravi.

Pri fonografu in gramofonu sliši poslušalec le jeden del tresljajev dotične membrane v stroju, namreč one, ki se rastezajo navzgor. Červenka pa uporablja tudi tresljaje, ki se razezajo od fonografove membrane navzdol, vsled česar se popolnoma izgubi hrup, ki je običajen pri starejših strojih. Červenka pa je upeljal še drugo novost pri svojem aparatu. Posamezni glasi se ne vtiskajo več, kakor do sedaj, v voš-

čeni valjar, marveč se ujemajo na fotografsko ploščo. Vsled tega se nazivlja aparat foto fonograf. Upor trenja se vsled odprave voščenega valjarja odpravi in ves stroj funkcionira lahko brez vsakega stranskega hrupa. Červenka je že v večjih mestih predaval o svoji iznajdbi in žel povsod mnogo priznanja.

Jan Szczepanikov pristoj za odvratanje kolizije dveh vlakov. Če se pomisli, koliko ljudi ponesreči vsako leto na svetu radi nezgod na železnici, je ta Szepanikova najnovejša iznajdba pač velika dobrotnica vsega človeštva. Szczepanik pritrudi na sprednjem in zadnjem koncu vsakega vlaka, ali tudi ladje, elektriški pristoj, nad katerim se nahaja elektriška svetilka. Ako se bližata dva vlaka na istem tiru ali tudi dve ladiji in se je bati, da trčita, bodisi oba od spredaj ali če dohiti jeden od zadaj drugega, začne vsled elektriškega pristroja svetilka žareti, ko sta vlaka še pol kilometra oddaljena. Žarki te svetilke se reflektujejo na zrcala in se izpremenj v elektriški tok. Ta tok pa zbudi elektriški zvonec, ki alarmira strojevodjo ali pa avtomatično sam spravi zavore vozov v funkcijo. Ker je pri modernih zavorah mogoče že na daljavo 20 metrov vlak ustaviti, je pač izključena kolizija vlakov, če začne dotični pristoj že na daljavo 500 m delovati. Ta zanimivi pristoj bo treba še v toliko prirediti, da ne bo funkcioniral, kadar se dva vlaka srečata na sosednjih tirih. Ako se taki pristoji pritrudijo na vseh vlakih, se bo pač znatno omejilo število nezgod na železnicah.

Dr. Auerjeva elektriška luč. Dr. Auer, ki je po vsem svetu znan kot izumitelj Auerjevih plinovitih žarnic, dela sedaj prav srečno samemu sebi konkurencu s svojo elektriško žarnico. Izumitelj naših običajnih elektriških žarnic je Edison. V njih žari ogljena nitka. Oglje pa porabi primeroma zelo mnogo elektriškega toka in so fiziki dolgo iskali drugo snov, ki bi bila za rabo pri žarnicah. Tako snov so našli v kovini osmiju, ki ga je najti zelo redko, največkrat pa v soseščini platina. Osmij porabi manj toka, da začne žareti kot oglje, oziroma žari pri istem toku intenzivnejše kot ogljena nitka. Ker se najde osmij le v obliki kristalov ali tudi kakor morska goba, ni bilo izpočetka mogoče spraviti ga v obliko tako fine nitke, kakor se rabi za žarnice. Po dolgem razmotrivanju in mnogih poskusih pa se je končno posrečilo dr. Auerju iznajti način, kako se napravijo fine nitke iz imenovane kovine. Poskusi, katere je dr. Auer napravil s svojo novo žarnico, so pokazali, da je osmijeva luč skoraj popolnoma bela, tedaj za razsvetljavo zelo prikladna. Elektriškega toka se porabi manj kot pri Edisonvih žarnicah. Če se pa rabi tok iste intenzitete, žaré osmijevе žarnice mnogo svetlejše, kot Edisonve. Auerjeve žarnice se lahko vpelje tudi tam, kjer služijo sedaj Edisonve žarnice. Treba samo, da se pritrudijo štiri, druga za drugo, ker stavi osmij elektriškemu toku manjšo oviro.

Ing. J. F.

RAZNOTEROSTI.

Dvestoletnica ruskega časopisja. 27. dec. 1. 1702 je začel izhajati po ukazu Petra Velikega v Moskvi v 1000 iztiskih prvi ruski časnik „Jurnal“, tiskan v cirilici. Vsebina tega lista, ki je dobil že 14 dni pozneje naslov „Vjedomosti“, je bila seveda precej naivna ter brez vsakega sistema. Največji del lista je zavzemalo ono, kar je zanimalo carja, t. j. vojaške vesti, domače in tudi prevedene novice iz tujih časnikov. L. 1725 so priklopili „Vjedomostim“ prilastek „ruske“, a l. 1728 je izšel povsem nov list „St. Peterburgskije Vjedomosti“, ki izhajajo še danes kot dnevnik; takrat pa je izhajal list dvakrat na teden. V teh dveh stoletjih se je rusko časopisje naglo in uprav ogromno razvilo. Že l. 1894 je izhajalo v Rusiji 2364 časnikov, a to število se je zmanjšalo

do l. 1899 na 804. Prav v zadnjih letih pa stopa ruska kultura sploh in zato v prvi vrsti tudi časopisje z orjaškimi koraki naprej. Ta jubilej so proslavili Rusi svečanostno ter priredili shod svojih časnikarjev.

M.

Vseslovanska, umetniško-obrtna razstava v Peterburgu l. 1904. Slovansko blagotvornilno društvo v Peterburgu priredi s sodelovanjem društva ruske obrti in trgovine vseslovansko umetniško obrtno razstavo v Peterburgu l. 1904. Razstava ima namen, ustanoviti neposredne zveze ruske obrti z inozemsko. Odbor razstave je osnoval organizacijo pomožnih odborov po slovanskih deželah. Ti odbori razpošljejo vabila k razstavi, poskrbe zbirke stvari, njih odpošiljatev, uredbo na razstavi i. dr. Razstava naj bi podala jaseen pogled na sedanje bistvo, plemenske posebnosti in gospodarski položaj vseh slovanskih narodov, na prirodne izdelke njih dežel, na njihove obrti, rokodelstva in umetništvo ter bodi posredovalka med dotičnimi izdelovalci in izdelki Rusije z inozemstvom. Žrtvovani in pridobljeni predmeti na razstavi se porabijo za osnovanje stalnega vseslovanskega muzeja v Rusiji. Vse slovanske nasebline, bodisi evropske, bodisi v drugih deželah sveta, so povabljene, udeležiti se vseslovanske razstave s svojimi izdelki, pisateljskimi deli, statističnimi izvestji o deželah, v katerih prebivajo, o njihovem gospodarskem položaju, obrti, njih umetništvo in raznih izdelkih. Priredbo razstave oskrbi odbor, ki je za razredbe, tikajoče se razstave, izvolil glavnega komisarja razstave. Častnim predsednikom razstave je izvolil odbor tajnega ministerialnega svetnika Vladimira Ivanoviča Kovaljevskega. Vseslovanska umetniško obrtna razstava bo trajala 3—4 mesece. Dan otvoritve in rok pošiljatev stvari v Peterburg se naznani posebej. Razstaviti se morejo vsi izdelki in prirodni pridelki dežel vseh slovanskih narodov. Prostor razstavljenih predmetov na razstavi je brezplačen. Stroški za poslane stvari na razstavo nosijo udeleženci. V kratkem pa bodo za prevažanje stvari po ruskih železnicah objavljene olajšave. Stvari se naslovljajo v Peterburg na ime glavnega komisarja vseslovanske razstave, ali jih pa udeleženci dostavljajo neposredno. Preden se odpošljejo stvari, je treba poslati po pošti podroben popis predmetov, ki so v vsakem zaboju. Vse carinske formalnosti, ako se stvari pošljejo na naslov glavnega komisarja razstave, se vrše na mestu razstave. Odbor poskrbi najstrožje, da se ohranijo stvari nepoškodovane. Razstavine se morejo prodajati na razstavi. Od prodane stvari se vzame 5 do 10% skupnine na korist razstavi. Prodano pa se more nadomestiti s prav takim. Razgledne omare in druge razstavljene hišne oprave se napravijo na račun udeležencev razstave. Izvzete so le priproste priprave, ki jih naroči razstavni odbor. Razstavijo naj se posebno take stvari, ki so sposobne za trgovino, n. pr.: raznovrstne tkanine (iz volne, lanu, žameta) preproge, trakovi, sukno i. dr., šivanja, čipke in šitki v zlatu, drobni izdelki iz lesa, tudi pohišje, izdelki iz kovine, orožje in zlatarske stvari, izdelki iz usnja, keramični izdelki, posebno taki, ki so ali bodo v prometu, n. pr. koristnih tvarin, izkopanih iz zemlje, vzorci lesa, sposobnega za obrt. Surovih in polysurovih tvarin bi se moglo poslati sledeče: volna, lasje, kože, masti in olje, tobak, vino i. dr. Vsi tukaj naštetih predmeti ne izključujejo drugih predmetov, kateri bi bili sposobni in koristni za razstavo. Dobrodošle so etnografske in zgodovinsko-arheološke zbirke raznih slovanskih narodov, kakor tudi zbirke raznih literarnih del in materialov. Odbor želi dobiti te stvari kmalu, da poskrbi za prevode v ruščino popolno ali pa le deloma. Za udeležence, kateri žele udeležiti se razstave osebno, poskrbi odbor za ceneno stanovanje in hrano.

Pisma sprejema odbor tudi v slovenskem jeziku. Načelnik slovenskega odbora za razstavo naših del je g. vele-

tržec Jos. Lenarčič, predsednik obrtne in trgovske zbornice, na Vrhniki. Glavni komisar razstave pa je gospod K. Nikolajevskij v Peterburgu. G.

Mednarodna razstava zgodovinskih in sočasnih oblik se je pravkar otvorila v Tavričeskem dvorcu v Peterburgu. Razstave so se udeležili Rusi, Poljaki, Srbi, Francozi, Švedi, Rumunci, Perzi, Azijati, Japonci, Nemci i. dr. G.

† **Krafft-Ebing.** Dne 22. decembra 1902 je umrl v Gradcu mož, ki je bil dika medicinske vednosti in učenjak sijajnega mednarodnega ugleda — dvorni svetnik, vitez dr. Rikard pl. Krafft-Ebing, profesor dunajskega vseučilišča.

Rodil se je l. 1840. v Mannheimu v Nemčiji. Gimnazijske nauke je dovršil v rodnem mestu, ter posečal vseučilišče v Heidelbergu in v Curihu. Že v Curihu je kazal živahno zanimanje za živčne in duševne bolezni. Na dunajsko vseučilišče je prišel l. 1863., kjer mu je bil učitelj slavni Billroth. Nato je nastopil zdravniško službo v blaznici v Illenau-u, in se nastanil v Baden-Badenu kot specialist za živčne bolezni. Nemško-francoske vojne 1870-1 se je vdeležil kot vojaški zdravnik v nemški armadi. Po končani vojski, l. 1872 je deloval na štrasburškem vseučilišču, kjer je bil izreden profesor psihologije. Tu je ustanovil psihijatrično kliniko, ki je kmalu zaslovela širom sveta. L. 1873 se mu je poverila ravnateljska služba v blaznici Feldhof pri Gradcu. Poleg tega je imel kot psihijater razsežno zdravniško klijentelo. L. 1880 je resigniral na službo blazniškega ravnatelja ter kmalu nato ustanovil v glavnem mestu Štirске sanatorij za živčno bolne. V tem času je bil najbolj delaven na literarnem polju. V to dobo spada njegova „Psychopathia sexualis“, ki se je razširila med zdravniki in laiki. Objavil je nad 350 raznih člankov, študij, i. dr. L. 1889 je bil poklican na Dunaj, kjer je nastopil profesuro na vseučilišču na mesto prof. Meynerta. Predaval je psihiatrijo in neuropatologijo. Tu je dosegel svetovno slavo. Njegova dela, ki so se po večini tiskala v Nemčiji, so mu donasala ogromne dohodke. Poleg tega je imel bogato privatno prakso. Spolno abnormalne aristokrate in kneze daljnih in domačih dežel je štel med svoje pacijente. Živel je sijajno: v počitnicah se je vozil v severne kopeli v Ostende in Škandinavijo. Spomladi l. 1902 je začel bolehati ter odložil profesuro in vodstvo živčne klinike na dunajski občni bolnici. Cesar mu je podelil v znak priznanja komturni križ Franc Josipovega reda. Preselil se je v Gradec, v sanatorij v Maria Grün. Njegova nevalgična bolezen pa se je stopnjevala. In veliki učenjak, ki je bil trpečemu človeštvu nešteto krat s svojim znanjem ter s svojo ljubeznivostjo drag pomočnik, je sam umrl. O njegovih delih izpregovorimo nakratko prihodnjič. K—c.

Preosnova srednjega šolstva na Francoskem. Francosko srednje šolstvo je bilo doslej jako nazadnjaško in zastarelo. Sicer se je prav tu pokazalo, da napredek kake države ni zavisen baš od takega šolstva, ki je že po zunanjem vtisu in po vsej zasnovi najmoderneje, dasi bi se to dalo sklepati iz navdušenosti ali rohnjenja strokovnjaškega pedagoštva. Saj je Francija napredovala in napreduje poleg — ali vzlic? — svojega šolstva. — Šola se pač nehote uči od življenja — učitelji in učenci so živa bitja v organizmu dotične države — in se premiče vendarle vzporedno z njegovim tokom, dasi se pretaka v stari strugi: šola življenja je vedno močnejša kakor življenje šole. Tudi star okvir lahko — in ne proti zakonom okusa — obdaja novo sliko, le trohnel ne sme biti. Okvir francoskega srednjega šolstva pa je pričel trohneti, zato ga je bilo treba obnoviti.

Reformirati se je izkušalo na Francoskem že večkrat, dokler se ni izdelal podroben učni načrt, ki se je uveljavil začetkom oktobra l. 1902. K nam se je zanesla o njem le vest, da sta v njem latinščina in grščina popolnoma odprav-

ljeni, vest, ki je v tej obliki docela napačna. Pretirano gojenje klasičnih jezikov se je res moralo omejiti; ali v tem ne leži bistvo nove reforme, ampak v priznanju večjega prostora, ki se je zdaj odmeril realnim predmetom, dočim so se doslej poučevali v neverjetno malem obsegu.

Glavne poteze in reforme so te: Z dovršenim 6. letom se sprejme deček v dveletno pripravnico — z vsako srednjo šolo je združen internat —, iz pripravnice pa prestopi v dveletno elementarno šolo. Pravih srednješolskih razredov bo 7; prvi štirje bodo tvarjali celoto in se bodo ločili že od početka v dva, višji trije razredi pa vsak v štiri oddelke. Vsak oddelek bo imel svoj poseben, z ozirom na poznejše potrebe prirojen učni načrt. — V prvem oddelku prvih štirih razredov se bo poučevala v vseh 4 razredih latinščina po 7 tedenskih ur, grščina (fakultativno) pa od 3. razreda naprej po 3 ure; drugi oddelek bo vzgajal za praktično življenje one, ki nameravajo obiskovati le 4 razrede; zato se tu ne bosta poučevali latinščina in grščina.

Višji trije razredi dobé vsak po 4 oddelke. Prvi oddelek nadaljuje klasično izobrazbo za „učene“ poklice; zato je odmerjenih latinščini in grščini v 5. in 6. razredu po 5 ur; v najvišjem razredu stopijo v ospredje moderni jeziki in modroslovje. — Drugi oddelek bo gojil zlasti latinščino; na mesto grščine stopi modern jezik (glede na sosesčino nemški, angleški, italijanski ali španski). — Tretji oddelek še pridrži latinščino, zraven pa naglašja posebno realije. — Le četrti oddelek je brez pouka v klasičnih jezikih in združuje moderno jezikovno in realno izobrazbo.*

Srednješolske študije se završujejo kakor doslej s takozvanim baccalauréatom, t. j. skupino izpitov, ki je nekoliko podobna naši maturi. Prvi del teh izpitov se napravi že po 6. razredu z nekoliko različnimi zahtevami za vsakega izmed onih 4 oddelkov, drugi del pa po 7. razredu, a le v dveh skupinah.

Ta preosnova ima svoje dobre in slabe strani. V preosojo se tukaj ne moremo spuščati. Vendar lahko toliko pripomnimo, da se dá v praksi bolje in uspešneje izvesti naše šolanje, ki razločuje realke, gimnazije itd. Dr. J. T.

„Žensko vprašanje, njegov zgodovinski razvoj in njega gospodarski pomen“ se imenuje obsežna knjiga gospe Lily Braunove, ki slika temeljito in pregledno položaj moderne ženske ter njene težnje v vseh kulturnih deželah. Pisateljica zasleduje borbo ženstva za enakopravnost od prvih zgodovinskih časov do današnjega dne. Z največjo natančnostjo se bavi pisateljica zlasti z gospodarsko stranjo ženskega vprašanja, razmotriva in kritikuje krivično socialnopolitično zakonodajstvo, ter pojasnjuje pod kakimi pogoji bi se moglo žensko vprašanje edinole ugodno rešiti. Prva poglavja obsezajo zgodovinske podatke starega veka; gospa Braunova se dotika tu materinskega prava, suženjstva žene tudi še v prvih časih kristjanstva, ki ga je sprejelo ženstvo s tolikim navdušenjem, da je šlo zanj pogumno celo v smrt, ki pa ni izpolnilo njegovih nad: žena je ostala tudi poslej sužinja, katera ni mogla imenovati niti svojega telesa svojo last. „Stališče ženske v duševnem življenju“ ter „ženstvo za časa revolucije“ sta prava bisera te velezanimive knjige. Še zanimivejši je drugi del, ki slika pisateljica v njem s posebno ljubeznivo ekonomsko stran ženskega vprašanja: boj srednjih in nižjih ženskih stanov za delo in njega razvoj, podaja statistiko ženskega proletarskega dela po zadnjem štetju, opisuje položaj delavk v sedanjem času, obsoja omejeno moderno zakonodajstvo i. dr. Ga. Braun-ova podaja tu veliko, realistično sliko ženskega pokreta, njega pomena in potrebe. Kaže veliko bedo delavk ter krivičnost, s

* Podrobneje poročam o predmetu v „Popotniku“.

katero se ravna ž njimi; razgrinja ne le temeljito žensko vprašanje, temveč ogromno socialno vprašanje sploh, ki kriči glasno po preosnovi človeške družbe. Naj se že človek strinja s pisateljico, — ki trdi, da je možno doseči enakopravnost ženstva le s pomočjo socialne demokracije, — ali ne, gotovo je, da nudi temeljito delo g. Lily Braunove vsem onim, ki se hočejo poučiti o položaju ženske nekdanj in sedaj mnogo, zares izbornega gradiva. Ga. Braunova izda v kratkem novo knjigo, ki se bavi s civilnopravnim in javnopravnim stališčem ženske ter s psihološko in etično stranjo ženskega vprašanja. M.

NAŠE SLIKE.

H. Buchner: **Šampanjec.** (Umetniška priloga v trobarvenem tisku.) Dražestna, živooka, porednohudomušna je krasotica s čašo šampanjca v roki. Sama šampanjskega značaja, nazdravlja: „Živel, princ Carneval!“ — S. Magolič: **Razvaline gradu celjskih grofov.** Jesen je, megle so zavile v siv plašč razvaline celjskega gradu, rmeni lističi leskovja odpadajo in pod priprosto, leseno brvjo šumi Voglajna. Melanholija leži težko nad vso pokrajino. Sip in prah je vsa nekdanja slava in moč. Celjski grofi, sorodniki in svaki cesarjev in kraljev, siloviti, neukrotni in bojaželjni gospodarji na Štajarskem, Koroškem, Kranjskem, Hrvaškem in Nižje Avstrijskem, slavni vojskovodje in premeteni državniki, so izmrli 9. nov. 1457 z grofom Ulrikom, ki je bil umorjen v Belemgradu. In mogočni grad, na katerem so se rodile poljske, nemške in ogerske vladarice, v katerem so prebivali glavarji tujih dežel ter so se napovedovale vojne Turkom, Ogrom in Nemcem, je danes le še žalostna razvalina. O nekdanjih krasotah, sijajnih, kraljevskobogatih sobanah, pa tudi o groznih mučilnicah, v katerih se je zgodilo toliko zločinov, ni več sledu. Slikar in poslovođa D. Hribarjeve tiskarne Magolič, ki je naslikal že toliko lepih kosov slovenske zemlje, bil pa tudi že za svoja tiskarska in fotografska dela odlikovan na raznih razstavah s prvimi odlikami, je s to sliko poetično izrazil otožno vplivanje okolice propale slave celjskih grofov. — Anton Ažbe: **Umetnik v svojem atelieru.** — **Portret s facsimilom.** — A. Šantel: **Hrizanteme.** Delo slovenskega slikarja na Dunaju. — Beneš Knüpfer: **Rusalka.** Med najuglednejšimi češkimi slikarji je Beneš Knüpfer, ki živi in plodovito deluje na Dunaju. Slika „Rusalka“ je nastala za časa umetnikovega bivanja v Rimu ter kaže vilo ob gozdnem potoku. Lahkokrilat metulj ji je sedel na belo levico. — Henryk Siemiradzki: **Umetnost in življenje.** Slavni poljski slikar (glej II. zv. „Slovana“) je naslikal kolosalno sliko, alegorijo, ki predstavlja v krasnih, živahnih skupinah najrazličnejše, vesele in turobne, srečne in tragične strani človeškega življenja. Petje in glasba, smeh in jok, razuzdano uživanje in obupnost zločina, ki ga maščujejo Erinije vesti, idiličnost prve ljubezni in plač genija nad mrtvim talentom, vse je združeno v tej alegoriji; oplemenjujoča umetnost pa sedi na prestolu, ob njej muze in božič Amor. Ta krasni umotvor je danes porabljen tudi na zastorju poljskega narodnega gledališča v Krakovem. — Oton Iveković: **Milena** (portret). Med prvimi jugoslovanskimi slikarji je Hrvat Iveković, roj. l. 1869 v Klanjcu. Študiral je slikarstvo na Dunaju, Monakovem in v Karlsruhe. Svoj atelier ima v Zagrebu od l. 1894. Izredno je plodovit. Slika akvarele, cerkvene in zgodovinske podobe, genre iz narodnega življenja iz Bosne in Zagorja ter moderne stvari, portrete i. dr. Njegovih umotvorov prinese „Slovana“

še več. — Franjo Pavačić: **Večer na močvirju kraj Rima.** Veleugledni hrvatski slikar Pavačić, rojen leta 1860 v Omišlju na otoku Krku, je študiral slikarsko umetnost na Dunaju in več let v Italiji. Živel je dalje časa v Florenci, Napolju in Rimu. Svoja dela je razstavil v Italiji, Pešti, Zagrebu i. dr. Sedaj živi na Reki. — M. M. Antokolskij: **Mefisto.** Med najznamenitejšimi umotvori pokojnega ruskega kiparja Antokolskega se prišteva ta kolosalni mramornati kip. (Več pod zaglavjem „Umetnost“ v tej številki „Slovana“.) Slika **Antokolskij pri delu** kaže mojstra v atelieru sredi raznih soh in osnutkov. — H. Makart: **P. P. Rubens.** Slika je danes v dvornem umetniškem muzeju na Dunaju. — Fran Berneker: **Boj za ribo.** (Osutek). Slovenski kipar Berneker, rojen na Štajarskem, je učenec najmoderneje struje dunajskega kiparstva. Njegov osutek za Prešernov spomenik se je odlikoval s posebno originalnostjo in njegova dela na I. in II. umetniški razstavi so zbudila največjo pozornost. Skupina „Beda“ in nekaj portretnih doprskih soh je želo vseobče priznanje. Kipar živi na Dunaju in izvršuje spomenik rajnemu pesniku Drag. Ketteju.

POPRAVEK.

V 3. zvezku „Slovana“, v baladi o obleganem Dunaju str. 76 naj stoji v 4. stihu 1. kitice nevernih (ne „nevarnih“)

FR. BERNEKER:
BOJ ZA RIBO.

Veliki požar!

zamore se lahko in naglo pogasiti samo s

Smekalovimi brizgalnicami

nove sestave, koje od desne in leve strani vodo vlečejo in mečejo.
V vsakem položaju delujoče, kretanje brizgalnice nepotrebno!

R. A. Smekal, Zagreb

skladišče vseh gasilnih predmetov, brizgalnic, cevi, pasov, sekiric, sesalk in gospodarskih strojev.

Josipina Schumi

tovarna
gladčic in kanditov
v Ljubljani.

Priporočam p. n. čast.
gosp. trgovcem in
sl. občinstvu svojo
največjo, najcenejo
zbirko sladničarskih izdelkov.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

fine bombone, čokolado, pecivo itd.

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Tiskarna knjig in umetnin **DRAGOTIN HRIBAR**

v Ljubljani

Knjigoveznica.

priporoča se slavnim
uradom, odborom in zastopom,
gospodom založnikom, trgovcem in slavnemu občinstvu sploh
za izvršitev vsakoršnih, bodisi enostavnih, kakor tudi najfinejših
moderno opremljenih tiskovin.

Postrežba točna, cene zmerne!

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje
izdelke, kakor: **nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja
oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd., itd.**

Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najljubše priporočam
v nakupovanje omenjenih predmetov svojo
tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah št. 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest
naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrto leta 3 K.
Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno.
Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna
petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.